

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

1. ศึกษาวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. พัฒนาแบบวัดทางนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์
3. พัฒนาและประเมินรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา โดย

3.1 เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนปกติ

3.2 เปรียบเทียบทักษะในการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนปกติ

3.3 เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์วิธีการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และการพัฒนาแบบวัดนาฏยศาสตร์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายและลักษณะความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ การจัดหลักสูตรและวิธีสอนนาฏศิลป์ รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ บรรยายภาคการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินการสอนนาฏศิลป์ ทักษะการปฏิบัติ และการประเมินความคิดสร้างสรรค์ นำข้อมูลมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ลักษณะและองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์

และตัวบ่งชี้ของพฤติกรรมที่จะวัด แล้วนำผลการสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยตรงกัน ร้อยละ 80 มาพัฒนาเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเกี่ยวกับวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และแบบวัดนาฏยศาสตร์สำหรับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 สร้างรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม กำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการสอน ได้แก่ แนวคิด และหลักการจัดการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายการสอน กระบวนการเรียนการสอน บรรยากาศการเรียนการสอน การประเมินผล และการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิธีการสอนนาฏยศาสตร์และทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียน เพื่อนำผลมาพัฒนาแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์

ประชากรที่ใช้ในการสอบถามเกี่ยวกับวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ ได้แก่ อาจารย์ประจำของสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนด้านนาฏศิลป์ไทยระดับปริญญาตรีในประเทศไทย รวม 41 สถาบัน มีจำนวนประชากรที่เป็นอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยทั้งสิ้น 158 คน สำหรับประชากรที่ใช้ทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในสาขาวิชาด้านนาฏศิลป์ไทย ปี 1 – 4 ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2544 สถาบันเดียวกับประชากรที่ใช้ในการสอบถามเกี่ยวกับวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 2,434 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มสถาบันอุดมศึกษาแบบแบ่งชั้นตามภูมิภาค ได้กลุ่มตัวอย่างจากสถาบันอุดมศึกษาที่สุ่มได้ จำนวน 15 สถาบัน เป็นอาจารย์ 83 คน และนิสิตนักศึกษา จำนวน 1,292 คน (ดูรายละเอียดขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างหน้า 65)

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 68 ฉบับ และแบบวัดนาฏยศาสตร์ที่ใช้ทดสอบความคิดสร้างสรรค์นักศึกษา จำนวน 800 ฉบับ จำแนกเป็น ชั้นปีที่ 1 จำนวน 256 ฉบับ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 194 ฉบับ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 177 ฉบับ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 173 ฉบับ

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.3.1 เครื่องมือที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์

2.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการเรียนการสอน ได้แก่ แผนการสอนวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 จำนวน 71 คาบ

2.3.3 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้รูปแบบการเรียนการสอน
นาฏยสรรค์ ประกอบด้วย แบบวัดนาฏยสรรค์ แบบทดสอบทักษะการประดิษฐ์ทำรำ แบบสังเกต
พฤติกรรมผู้เรียน แบบประเมินตนเอง และแบบประเมินกลุ่มเพื่อน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิด
สร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนที่พัฒนาขึ้น

การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ครั้งนี้ คือการวิจัยแบบมีกลุ่มทดลอง
1 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง
ได้แก่ นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิต
พัฒนศิลป์ จำนวน 60 คน การจัดกลุ่มทดลองดำเนินการโดยการทดสอบด้วยแบบวัดนาฏยสรรค์
แล้วใช้วิธีการจับคู่จากนั้นจึงจับสลากเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 30 คน ทดลองสอน
โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่พัฒนาขึ้นในรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 ใช้ระยะเวลา
ในการทดลอง 1 ภาคการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 71 คาบ ดำเนินการทดลองโดยกลุ่มทดลองสอน
ด้วยรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมสอนด้วยวิธีปกติ

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

หลังจากการทดลองใช้และประเมินผลการทดลองแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์
ข้อมูลมาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์
ในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามวิธีการสอนนาฏศิลป์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทาง
นาฏศิลป์ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินตนเอง นำมาหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การ
แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ระหว่าง
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการทดลองและหลังการทดลองด้วยสถิติทดสอบค่าที
(t-test)
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์
ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการทดลองและหลังการ
ทดลองด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test)

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนและหลังดำเนินการทดลองด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.1 วิธีการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในต่างประเทศ

1.1.1 การสอนนาฏยศาสตร์ของสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ

จุดมุ่งหมายของการสอนนาฏศิลป์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในสถาบันการศึกษา คือการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติและด้านทักษะการปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำความรู้ในบริบทเกี่ยวกับการแสดงมาใช้ในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจคุณค่าเชิงสุนทรีย์ การประเมินผลงานการแสดง และนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้และความสามารถในการปฏิบัติ มาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงด้วยตนเอง

ส่วนของวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในต่างประเทศ ใช้วิธีการที่หลากหลายมากกว่าในประเทศไทย ทั้งในลักษณะครูเป็นผู้นำหรือเป็นต้นแบบ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติกับครูและผู้เชี่ยวชาญ และการสอนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ตามวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ คือ การใช้สื่อกระตุ้น การให้ทำกิจกรรมและคิดประดิษฐ์ทำอย่างอิสระ

1.1.2 วิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ตามแนวคิด ทฤษฎีและรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์

หลักการสอนตามแนวคิดทฤษฎีนาฏยศาสตร์ คือ การให้ผู้เรียนฝึกคิดประดิษฐ์ทำด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยการนำทักษะการปฏิบัติและประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการสร้างสรรค์ทำอย่างอิสระและการรับรู้ทางอารมณ์ในขณะนั้น

กระบวนการเรียนการสอน มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ การให้เนื้อหาบทเรียน ได้แก่ การสอนทำรำพื้นฐาน การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายที่ถูกต้อง ทำเต็มรำในลักษณะต่างๆ การทำกิจกรรมอย่างอิสระ ได้แก่ การให้ผู้เรียนทำกิจกรรมในลักษณะรายบุคคล เป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม โดยครูกำหนดโจทย์หรือสิ่งเร้าให้ผู้เรียนคิดทำเต็มรำตามที่ต้องการอย่างอิสระ ฝึกการสังเกตลีลาทำรำ การเป็นผู้นำและผู้ตามในการคิดทำ บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่

การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้น หรือการสร้างอารมณ์รับรู้ในสิ่งต่างๆ โดยผู้สอนใช้สื่อกระตุ้น สิ่งเร้าที่น่าสนใจ การพูดและแสดงออกที่เป็นกันเอง เพื่อสร้างพลังในการคิดและความเชื่อมั่นในตัวผู้เรียน ส่วนประกอบสุดท้ายคือ การประเมินผลย้อนกลับ เป็นเทคนิคการสอนที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนได้ค้นพบจุดบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงตนเอง

บรรยากาศการเรียนการสอนนาฏยสรรค์เน้นความเป็นตัวเองของผู้เรียน ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศ ได้แก่ การให้อิสระในการคิด การให้แรงเสริมด้วยการใช้คำพูดและการแสดงออก การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน การส่งเสริมการสร้างจินตภาพและจินตนาการของผู้เรียนโดยใช้สิ่งเร้าต่างๆ การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และสื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้และมีความน่าสนใจ

การประเมินผลมีความหลากหลายมากกว่าที่ใช้ในประเทศไทย เช่น การเขียน การสอบปากเปล่า แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น ส่วนการทดสอบจากการแสดง ประเมินด้านแนวคิดในการสื่อความหมาย กระบวนการสร้างสรรค์ท่าว่า พลังในการแสดง ความยืดหยุ่นในการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับเสียงเพลงและดนตรี

1.2 วิธีการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในประเทศไทย

1.2.1 วิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์

1.2.1.1 วิธีการสอนนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติ ดำเนินการเป็นลำดับ คือ ให้ผู้เรียนฝึกการเคลื่อนไหว ควบคุมการใช้กล้ามเนื้อ การปฏิบัตินาฏยศัพท์ต่างๆ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สอน การแบ่งกลุ่มทำงาน ค้นคว้าข้อมูล การสาธิตและต่อท่าว่าโดยการรำนำหน้า ให้ผู้เรียนรำตาม การแก้ไขข้อบกพร่องในการรำ การฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ เป็นการทบทวนความรู้ และการทดสอบ

1.2.1.2 หลักการประดิษฐ์ท่าว่า ประกอบด้วย 2 แนวทางหลัก คือ การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติแม่ท่าต่างๆ ได้แก่ เพลงช้า เพลงเร็ว และแม่บท แล้วให้นักศึกษาคิดประดิษฐ์ท่าว่าหลายๆ ท่า โดยลองปฏิบัติเข้ากับทำนองเพลง กับการประดิษฐ์ท่าว่าจากการกำหนดจุดมุ่งหมายของชุดการแสดง โดยคำนึงถึงองค์ประกอบด้านเพลง ดนตรี บทร้อง การแต่งกาย รูปแบบการแสดง จำนวนผู้แสดง การใช้พื้นที่บนเวที สีลาท่าว่า และอารมณ์ในการแสดง เน้นการให้กำลังใจ และแรงเสริม จากการแนะนำ ชมเชย

1.2.1.3 วิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ดำเนินการในลักษณะต่างๆ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความสามารถด้านการประดิษฐ์ท่าว่าในลักษณะกิจกรรมทั้งราย

บุคคลและกลุ่ม การอภิปรายและซักถามเพื่อฝึกให้ผู้เรียนกล้านำเสนอความคิดเห็นของตนเอง การสอนพื้นฐานการปฏิบัติและศึกษาทำรำที่มีมาตั้งแต่อดีต การให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบ ศิลป์ด้านความงามของการแสดงที่จะสร้างสรรค์ และการให้ผู้เรียนฝึกคิดทำรำอย่างอิสระจาก เพลงที่กำหนด

1.2.1.4 การประเมินความงามของนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบคือ ทำรำถูกต้อง สวยงาม เทคนิคการรำ การรำเข้ากับจังหวะและทำนองเพลง มีปฏิภาณไหวพริบ จาริตในการแสดง และการสื่ออารมณ์ตามบทบาท

1.2.1.5 การประเมินความงามเชิงสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบคือ จุดมุ่งหมายในการประดิษฐ์ทำรำ รูปแบบการแสดง การลำดับท่าและความต่อเนื่องของท่ารำ ท่ารำแปลกใหม่ สวยงามแตกต่างจากเดิม การใช้พลังในการเคลื่อนไหว รูปแบบการแปรแถวและการใช้พื้นที่บนเวที จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทาง นาฏศิลป์ สรุปได้ว่าการสอนนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติยังคงเน้นการฝึกทักษะตามแบบ การฝึกปฏิบัติ ซ้ำๆ และแก้ไขข้อบกพร่องของแต่ละคน ส่วนวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ คือ การสอน ให้ผู้เรียนมีทักษะการรำจากการฝึกฝนการแสดงที่มีอยู่เดิม เพื่อเป็นฐานในการสร้างสรรค์ผลงาน และผู้เรียนต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักการประดิษฐ์ทำรำและองค์ประกอบศิลป์

1.2.2 วิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จากความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

1.2.2.1 สถานภาพของอาจารย์ ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (ร้อยละ 86.80) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 35.50) มีประสบการณ์ด้านการสอนนาฏศิลป์ไทยมากกว่า 15 ปี (ร้อยละ 52.90) ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ที่สอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ (ร้อยละ 44.10) น้อยที่สุดคือ มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชานาฏศิลป์ไทย (ร้อยละ 19.10)

วุฒิการศึกษาสูงสุดของอาจารย์ คือระดับปริญญาตรี และปริญญาโทเท่ากัน (ร้อยละ 33.00) สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาสูงสุด คือ นาฏศิลป์ไทย (ร้อยละ 44.10)

อาจารย์ส่วนใหญ่สอนวิชานาฏศิลป์ไทยทั้งวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ (ร้อยละ 63.30) และสอนวิชานาฏศิลป์ไทยระดับปริญญาตรีมากกว่า 1 ชั้น (ร้อยละ 66.20) โดยระดับชั้นที่สอนมากที่สุด คือ ชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 69.10)

สรุปได้ว่าอาจารย์ผู้ให้ข้อมูลสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมีอายุมากกว่า 40 ปี และมีประสบการณ์การสอนนาฏศิลป์มานาน กับกลุ่มที่มีจำนวนรองลงมาคือมีอายุระหว่าง 20-30 ปี และมีประสบการณ์การสอนไม่เกิน 5 ปี อย่างไรก็ตามอาจารย์ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี

1.2.2.2 สภาพการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบัน

1) วิธีการสอนที่อาจารย์นำมาใช้ในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติมากที่สุด คือ การสาธิตให้ผู้เรียนเลียนแบบ (ร้อยละ 95.60) วิธีการสอนที่นำมาใช้น้อยที่สุดคือให้ผู้เรียนต่อท่ารำด้วยตนเอง (ร้อยละ 38.20) ส่วนวิธีการสอนอื่นๆที่อาจารย์ใช้ คือ ให้นักศึกษาไปต่อท่ารำจากศิลปิน การจัดกิจกรรมในชั้นให้มีความหลากหลาย ให้ผู้เรียนฝึกอธิบายท่ารำ ให้นักศึกษาทำรายงานเกี่ยวกับท่ารำ และให้นักศึกษาจัดการแสดงผลงานการเรียน (ร้อยละ 8.80)

2) อาจารย์สอนให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำในรายวิชานาฏศิลป์ภาคปฏิบัติ โดยใช้วิธีการสอนตีบทในลักษณะต่างๆมากที่สุด (ร้อยละ 55.88) ส่วนวิธีการที่อาจารย์นำมาใช้น้อย คือ สอนโดยให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานการแสดงเป็นรายบุคคล (ร้อยละ 20.58)

3) อาจารย์สอนให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำในรายวิชาอื่นๆ เช่น การประดิษฐ์ท่ารำ การวิเคราะห์ท่ารำ สัมมนานาฏศิลป์ และนาฏยประดิษฐ์ โดยใช้วิธีสอนการตีบทในลักษณะต่างๆ (ร้อยละ 64.70) ส่วนวิธีการที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานการแสดงเป็นรายบุคคล (ร้อยละ 26.50)

4) องค์ประกอบการประเมินความงามของนาฏศิลป์ไทยในเชิงอนุรักษ์ที่อาจารย์นำมาใช้มากที่สุด คือ ความถูกต้องของท่ารำและจังหวะในการรำ (ร้อยละ 95.60) ส่วนองค์ประกอบการประเมินที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ เครื่องแต่งกายสวยงาม เช่น มีความโดดเด่นด้านสีสันทัน (ร้อยละ 30.90)

5) องค์ประกอบการประเมินความงามของนาฏศิลป์ไทยเชิงสร้างสรรค์ที่อาจารย์นำมาใช้มากที่สุด คือ ความกลมกลืนของท่ารำ จังหวะและทำนองเพลงดนตรีที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (ร้อยละ 86.80) ส่วนองค์ประกอบที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ วิธีการแต่งกายมีลักษณะแปลกใหม่ น่าสนใจ (ร้อยละ 51.50)

สรุปการศึกษาสภาพการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติในปัจจุบันยังคงใช้วิธีการสอนโดยการสาธิตให้ผู้เรียนเลียนแบบ และมีการให้ผู้เรียนค้นคว้าประวัติที่มาของชุดการแสดงมากที่สุด ส่วนวิธีการสอนที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ การให้ผู้เรียนต่อท่ารำด้วยตนเองและการให้ผู้เรียนร่วมอภิปรายประวัติที่มาของชุดการแสดง

สำหรับวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ อาจารย์สอนให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำทั้งในรายวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติและใน

วิชาอื่นๆด้วยวิธีการเดียวกันคือ สอนการตีบท และการให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานการแสดงเป็นกลุ่ม ส่วนวิธีการสอนที่นำมาใช้น้อยคือ การให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานเป็นรายบุคคล

สำหรับองค์ประกอบการประเมินความงามของนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ จะเน้นความถูกต้องของท่ารำ เครื่องแต่งกาย และลีลาการรำ ต่างจากองค์ประกอบการประเมินความงามของนาฏศิลป์ไทยเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นความแปลกใหม่ ความกลมกลืนและความต่อเนื่องของท่ารำ ที่สื่อให้เห็นแนวคิดในการประดิษฐ์ท่ารำ

1.2.3 ผลการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนนาฏยศาสตร์

1.2.3.1 วิธีการสอนในขั้นนำเข้าสู่เนื้อหา มีความสำคัญระดับมากที่สุด โดยการให้ผู้เรียนค้นคว้าความเป็นมาของชุดการแสดงในบทเรียนก่อนการฝึกปฏิบัติเนื้อหาในบทเรียนแต่ละชุดมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$)

1.2.3.2 วิธีการสอนในขั้นฝึกปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) โดยการทดสอบปฏิบัติบทเรียนที่ต่อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง คือให้ผู้เรียนไปฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.88$)

1.2.3.3 วิธีการสอนในขั้นฝึกการสังเกตและการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยฝึกการสังเกตและวิเคราะห์ท่ารำของศิลปินที่มีความชำนาญ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย รูปแบบการแสดงที่ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$)

1.2.3.4 วิธีการสอนในขั้นฝึกการคิดประดิษฐ์ท่ารำอย่างอิสระมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการสอนหลักและวิธีการออกแบบท่ารำมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$)

1.2.3.5 วิธีการสอนในขั้นการนำเสนอผลงานเชิงสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ฝึกการแปรแถวโดยกำหนดจำนวนคนที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$)

1.2.3.6 วิธีการสอนในขั้นการสรุปและการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปวิจารณ์แนวคิดและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ท่ารำและผลงานทางนาฏศิลป์ไทยที่ผู้เรียนนำเสนอมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.13$)

สรุปวิธีการสอนนาฏยศาสตร์อาจารย์เห็นด้วยในระดับมากที่สุดขั้นตอน วิธีการสอนที่อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเห็นด้วยน้อยที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง คือให้ผู้เรียนไปฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น ต่อท่ารำจากวิดีโอ หรือสื่ออื่นๆ โดยครูคอยแนะนำ ซึ่งเป็นการสอนในขั้นฝึกปฏิบัติ

1.2.4 ผลการศึกษาลักษณะของกระบวนการนาฏยสรรค์และการประเมินความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์

1.2.4.1 ลักษณะของกระบวนการนาฏยสรรค์ จำแนกออกเป็นลักษณะทางกระบวนการและลักษณะของผลผลิต ดังนี้

1) กระบวนการนาฏยสรรค์ เป็นกระบวนการคิดประดิษฐ์ท่ารำที่เกิดขึ้นในขณะนั้น อันอาจเกิดจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น หรือเกิดจากการจินตภาพ การจินตนาการ ที่ทำให้แสดงออกเป็นท่าทางการเคลื่อนไหวอย่างอิสระของผู้แสดง กระบวนการนาฏยสรรค์สามารถจำแนกเป็นการคิดสร้างสรรค์โดยวิธีเชื่อมโยงสัมพันธ์ท่ารำ การคิดสร้างสรรค์โดยการคิดปรับปรุงจากท่ารำเดิม และ การคิดสร้างสรรค์จากการจินตภาพหรือจินตนาการ

การประดิษฐ์ท่ารำด้วยกระบวนการนาฏยสรรค์รายบุคคล คือลีลาการเคลื่อนไหวที่มีความสวยงามและเหมาะสมกับผู้แสดงแต่ละคน โดยการเคลื่อนไหวนั้นต้องเป็นไปตามความรู้สึก อารมณ์ ที่เกิดจากสิ่งกระตุ้นในขณะนั้น ไม่มีการเตรียมตัวมาล่วงหน้า ส่วนการประดิษฐ์ท่ารำด้วยกระบวนการนาฏยสรรค์เป็นกลุ่ม เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการฝึกการแสดงลีลาการประดิษฐ์ท่ารำร่วมกันของผู้แสดงมากกว่า 1 คน โดยที่ทุกคนจะมีจุดรวมของลีลาการเคลื่อนไหวที่เกิดจากสิ่งเร้า แนวคิด เนื้อหา หรือโจทย์เดียวกัน และแสดงลีลาที่มีความประสานกลมกลืนกันอย่างสวยงาม

2) ลักษณะของผลผลิตจากการประดิษฐ์ท่ารำรายบุคคล

ลักษณะของผลผลิตจากการประดิษฐ์ท่ารำตามวิธีการนาฏยสรรค์รายบุคคล คือ ท่ารำมีความแปลกใหม่ มีความเหมาะสมกลมกลืนกับจังหวะและทำนองเพลง ความต่อเนื่องของท่ารำ และการใช้พื้นที่ในการเคลื่อนไหวบนเวทีอย่างเหมาะสม ตลอดจนใช้เวลาในการประดิษฐ์ท่ารำและจำนวนท่ารำที่ประดิษฐ์ตรงตามที่กำหนด ซึ่งลักษณะความแปลกใหม่ของท่ารำที่เกิดจากการคิดสร้างสรรค์แต่ละกระบวนการจะมีความแตกต่างกันคือ ความสวยงามและแปลกใหม่ในการเลือกแม่ท่าและท่าเชื่อมเป็นลักษณะของผลผลิตจากกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ท่ารำที่เกิดจากการปรับปรุงหรือผสมผสานท่ารำให้มีความแปลกแตกต่างจากท่ารำเดิม เป็นลักษณะของผลผลิตจากกระบวนการปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม และท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นจากการจินตภาพหรือจินตนาการซึ่งสื่อให้เห็นถึงแนวคิดหรือสิ่งเร้าที่กำหนดเป็นลักษณะของผลผลิตจากกระบวนการจินตนาการ

1.2.4.2 ลักษณะการประเมินผลผลิตจากกระบวนการนาฏยสรรค์เป็นกลุ่ม ประกอบด้วยแนวคิดในการสร้างสรรค์ การออกแบบท่ารำ ความกลมกลืนของจังหวะ ท่วงทำนองเพลง การแสดงออกด้านอารมณ์ และ การเคลื่อนไหวบนเวที

2. การพัฒนาแบบวัดทางนาฏยสรรค์และความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

2.1 การพัฒนาแบบวัดนาฏยสรรค์

แบบวัดนาฏยสรรค์เป็นแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยด้วยการบันทึก ลักษณะของแบบวัดนาฏยสรรค์ประกอบด้วย การทดสอบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาท่ารำ กระบวนการปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการ ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบทั้งสิ้น 65 นาที โดยแต่ละกระบวนการมีลักษณะ ดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาท่ารำ ให้นักศึกษาเลือกภาพวาดแสดงลีลาท่ารำเป็นสัญลักษณ์ ที่มีความต่อเนื่องกับท่ารำที่กำหนดให้ โดยภาพวาดลีลาท่ารำที่เลือกต้องมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ สวยงาม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และมีความต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ ข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 5 ตามลำดับ แต่ถ้านักศึกษาเห็นว่าภาพวาดแสดงท่ารำที่กำหนดให้ในแต่ละข้อไม่แปลกใหม่ น่าสนใจ สวยงาม และไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับท่ารำที่กำหนดให้ สามารถประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่โดยวาดภาพท่ารำตามที่ต้องการด้วยตนเอง

กิจกรรมการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาท่ารำมี 3 ตอน แต่ละตอนประกอบด้วยภาพท่ารำที่กำหนดให้ 1 ภาพ โดยให้เลือกหรือประดิษฐ์ท่ารำที่เชื่อมโยงกัน 5 ท่า ใช้เวลาในการทำกิจกรรม 15 นาที

2. ความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม ให้นักศึกษานำรูปภาพท่ารำที่กำหนดมาปรับปรุงให้มีความแปลกใหม่ไปจากท่ารำเดิม มีความน่าสนใจ และสวยงาม ใช้ลีลาการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายมาสร้างสรรค์เป็นท่ารำใหม่ โดยยึดโครงสร้างของท่ารำเดิม เช่น ท่าพรหมสีหน้า โครงสร้างของท่ารำ คือ มือทั้งสองข้างตั้งวงหงาย การปรับปรุงท่ารำสามารถเปลี่ยนแปลงระดับของมือ ลักษณะการใช้เท้า การเคลื่อนไหวลำตัวและการเอียงศีรษะ แต่ถ้ายึดโครงสร้างของท่ารำสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะมือได้ และเขียนอธิบายท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ลงในช่องว่างที่กำหนดให้

กิจกรรมการปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิมมี 3 ตอน แต่ละตอนประกอบด้วยภาพท่ารำที่กำหนดให้ตอนละ 1 ภาพ ใช้เวลาในการทำกิจกรรม 25 นาที

3. ความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการจินตภาพและจินตนาการ ให้ประดิษฐ์ท่ารำจากโจทย์ที่กำหนด โดยการจินตนาการท่ารำอย่างอิสระ เขียนอธิบายแรงบันดาลใจ หรือแนวคิดที่ต้องการสื่อออกมาเป็นท่ารำในลักษณะ ท่าเคลื่อนไหว ที่สื่อให้เห็นถึงการจินตภาพและจินตนาการที่หลากหลายให้มากที่สุด

กิจกรรมการจินตภาพและจินตนาการประกอบด้วย โจทย์ 3 เรื่อง ใช้เวลาในการทำกิจกรรม รวมทั้งสิ้น 25 นาที

แบบวัดนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้นำไปใช้ทดสอบความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำร่ำกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษานาฏศิลป์ไทยชั้นปีที่ 1-4 ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 800 คน หาค่าบรรทัดฐานความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยระดับปริญญาตรี

2.2 ผลการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาด้วยแบบวัดนาฏยสรรค์

จากการศึกษาและวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 800 คน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์อยู่ในระดับปานกลาง โดยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จะสูงขึ้นตามระดับชั้นปีที่ศึกษา และเมื่อพิจารณารายการกระบวนการในการคิดสร้างสรรค์ พบว่ากระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากระบวนการปรับปรุงทำร่ำที่มีอยู่เดิมและกระบวนการจินตภาพและจินตนาการ

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

การพัฒนาการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดทำอย่างอิสระโดยไม่มีการเตรียมการล่วงหน้าหรือการสอนนาฏยสรรค์ของ จอร์สเกท ชาเนียร์ (Schneer, 1994) มาเป็นหลักในการพัฒนา เนื่องจากรูปแบบการสอนดังกล่าวมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกการคิดประดิษฐ์ทำร่ำอย่างอิสระจากการฝึกหัดและการใช้สิ่งกระตุ้น ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวและกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์ทำร่ำ ด้วยการนำประสบการณ์ทางสุนทรียะของผู้เรียนแต่ละคนออกมาใช้อย่างเต็มที่ อันส่งผลต่อความพึงพอใจในผลงานของตนเองและเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและรูปแบบการสอนอื่นๆ ที่สนับสนุนหลักการสอนนาฏยสรรค์ดังกล่าว ได้แก่ หลักการจินตภาพ (Franklin, 1996) และหลักการประดิษฐ์ทำร่ำ (Minton, 1997) ซึ่งมุ่งเน้นการฝึกการสังเกต จดจำ การตระหนักรู้และการสร้างแนวคิดในการประดิษฐ์ทำร่ำ อันจะทำให้การสอนนาฏยสรรค์มีหลักการสอนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลังจากกำหนดหลักการสำคัญของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรและวิธีการสอนนาฏศิลป์ในประเทศไทย พบว่าจุดประสงค์การเรียนรู้จะเน้นด้านทักษะเป็นหลัก ส่วน

หลักสูตรการสอนนาฏศิลป์ในต่างประเทศ มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติ กล่าวคือพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ การรับรู้ในคุณค่าด้านสุนทรียะทาง นาฏศิลป์และการฝึกทักษะการปฏิบัติ โดยการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนนาฏศิลป์ต้องสามารถ พัฒนาทั้งด้านนาฏศิลป์ การละคร เพลงร้อง ดนตรี และหลักการทางสุนทรียะให้มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกัน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ครั้งนี้จึงนำหลักการและทฤษฎีด้าน นาฏศิลป์เข้ามาสอนสอดแทรกอยู่ในการสอนภาคปฏิบัติ และมีการบูรณาการวิธีสอนหลายรูปแบบ เช่น การอภิปราย การทำกิจกรรม การสังเกต การใช้สื่อกระตุ้น และการใช้จินตนาการ เป้าหมาย สูงสุดของการสอนคือแนวคิดและผลงานที่สมบูรณ์แบบจากกระบวนการคิดประดิษฐ์ผลงานทาง นาฏศิลป์ด้วยตนเองอย่างอิสระ

เนื่องจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจะต้องมีการนำไปทดลองใช้ เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของ รูปแบบ ผู้วิจัยจึงเลือกรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 เป็นรายวิชาต้นแบบในการพัฒนารูปแบบการ เรียนการสอนนาฏยสรรค์ เพราะรายวิชาดังกล่าวมีเนื้อหาครอบคลุมประเภทของการแสดง นาฏศิลป์ไทย ทั้งระบำเบ็ดเตล็ด การแสดงพื้นเมือง รำมาตรฐาน การแสดงโขนและกำหนดให้มี การสร้างสรรค์ชุดการแสดง ทำให้นักศึกษามีความรู้ในรูปแบบและประเภทของการแสดงที่ กว้างขวางและเชื่อต่อการนำทักษะในการฝึกปฏิบัติการแสดงแต่ละประเภทมาสร้างสรรค์ทำรำใน รูปแบบที่ต้องการ ซึ่งตรงกับแนวคิดและหลักการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยทดลองสอนกับนักศึกษาชั้น ปีที่ 1 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เนื่องจากเป็นนักศึกษาที่มาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่หลากหลาย และเพิ่งเรียนวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 เป็นวิชาแรก จึงเป็นกลุ่มที่ เหมาะสมกับการทดลอง

รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของ ผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนานักศึกษาใน ด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ผู้วิจัย จัดทำร่างของรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ ในรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 คู่มือการใช้ รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ เครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้รูปแบบการสอน นาฏยสรรค์ จากนั้นนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่พัฒนาขึ้นและเครื่องมือทั้งหมดไป ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ในการตรวจสอบรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความ คิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิมี ความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์มีความเหมาะสม ครอบคลุมในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการเรียนการสอน และผลลัพธ์ นอกจากนี้ยังมีความ

เป็นไปได้ในการนำไปใช้ ในส่วนของเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบการเรียนการสอน นานุชสรรค์ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำเครื่องมือ ประเมินผลสัมฤทธิ์ไปตรวจหาค่าความเที่ยงของแบบวัด แล้วจึงนำไปทดลองใช้

รูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์
2. หลักการของรูปแบบ ซึ่งเน้นการสอนภาคปฏิบัติ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และประดิษฐ์ท่ารำโดยอิสระ ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
3. โครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย
  - 3.1 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ จุดประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่เน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำเดิม การใช้จินตภาพและจินตนาการจากสิ่งกระตุ้น ผลิตผลงานตามเวลาที่กำหนด ปัจจัยด้านนักศึกษา ผู้สอน และสภาพแวดล้อม
  - 3.2 กระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้
    - 3.2.1 ชั้นเตรียมการ เป็นการเตรียมแผนการสอน แบบทดสอบ อุปกรณ์ และความเข้าใจวิธีการของผู้เรียนที่ครอบคลุมปัจจัยนำเข้าของรูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์
    - 3.2.2 ชั้นดำเนินการเรียนการสอน เป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักการนานุชสรรค์ ประกอบด้วย การสอนทักษะปฏิบัติ การอภิปราย การสอนโดยใช้สิ่งเร้า การสังเกต การประดิษฐ์ท่ารำโดยใช้จินตภาพและจินตนาการ
    - 3.2.3 ชั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลพัฒนาการของนักศึกษาในด้านทักษะการปฏิบัติตามเนื้อหา และการประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา
  - 3.3 ผลลัพธ์ คือ พัฒนาการของนักศึกษาหลังจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ในด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยที่มีความสวยงามและแปลกใหม่
4. เอกสารประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนานุชสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย

4.1 คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ เป็นเอกสารชี้แจงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ไปใช้ มีตัวอย่างกิจกรรมต่างๆ ประกอบ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สอนในการนำไปประยุกต์ใช้

4.2 คำโครงการวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1

4.3 แผนการสอนรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1

4.4 เครื่องมือในการประเมินพัฒนาการของนักศึกษา ประกอบด้วย แบบวัดนาฏยสรรค์ แบบประเมินทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์รายบุคคล แบบประเมินทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่ม แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน แบบประเมินตนเอง และกลุ่มเพื่อน

รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเด่น ดังนี้

1. ด้านการดำเนินการเรียนการสอน เป็นวิธีการสอนปฏิบัติที่เน้นการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ภาคทฤษฎี ควบคู่กับฝึกปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเกต และคิดสร้างสรรค์ทำรำ
3. ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ให้มีบรรยากาศผ่อนคลาย กระตุ้นนักศึกษาให้มีความกระตือรือร้น และสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ด้วยการให้นักศึกษาคิดสร้างสรรค์ทำรำและแสดงออกอย่างอิสระ

หลังจากการนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติตามรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ออกแบบไว้กับสภาพการณ์ที่เป็นจริงในการวิจัย และได้ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาให้มีความสมบูรณ์

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์

การวิเคราะห์การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ปรากฏผลการทดลองเป็นไปตามสมมุติฐาน ดังนี้

4.1 การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหลังการทดลองปรากฏผลดังนี้

4.1.1 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม

4.1.2 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมในทุกกระบวนการ

4.2 การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

4.2.1 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหลังการทดลอง

4.2.2 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองในทุกกระบวนการ

4.3 การเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์รายบุคคลระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์รายบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหลังการทดลองปรากฏผล ดังนี้

4.3.1 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม

4.3.2 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติ ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมในทุกกระบวนการ

4.3.3 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการ ด้านความแปลกใหม่ ด้านความกลมกลืนของจังหวะและท่ารำ ด้านความต่อเนื่องของท่ารำและด้านการเคลื่อนไหวบนเวที หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมทุกด้านและทุกกระบวนการ

4.4 การเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์รายบุคคล ของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

4.4.1 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหลังการทดลอง

4.4.2 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการ ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองในทุกกระบวนการ

4.4.3 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการ ด้านความแปลกใหม่ ด้านความกลมกลืนของจังหวะและท่ารำ ด้านความต่อเนื่องของท่ารำ และด้านการเคลื่อนไหวบนเวทีก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในโดยหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้านและทุกกระบวนการ

4.5 การเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่ม ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลองนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหลังการทดลองปรากฏผล ดังนี้

4.5.1 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติ ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม

4.5.2 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติ ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่ม ด้านแนวคิดและการสื่อความหมาย ด้านการออกแบบท่ารำ ความกลมกลืนของจังหวะและท่ารำ ด้านการเคลื่อนไหวและการแปรแถว หลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมทุกด้าน

4.6 การเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่ม ของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

4.6.1 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการทดสอบปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งนักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองน้อยกว่าหลังการทดลอง

4.6.2 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่ม ด้านแนวคิดและการสื่อความหมาย ด้านการออกแบบท่ารำ ความกลมกลืนของจังหวะและท่ารำ ด้านการเคลื่อนไหวและการแปรแถว ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน

4.7 การเปรียบเทียบผลงานการแสดงชุดสร้างสรรค์ปลายภาคเรียนระหว่าง นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4.7.1 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มปลายภาคเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม

4.7.2 นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มปลายภาคเรียน ด้านแนวคิดและการสื่อความหมาย ด้านการออกแบบท่ารำ ความกลมกลืน และด้านองค์ประกอบการแสดง ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งนักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มควบคุมทุกด้าน

4.8 การสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษา

จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา พบว่าพฤติกรรมที่นักศึกษาแสดงออกในชั้นเรียนระหว่างการเรียนการสอนมากที่สุด คือ มีสัมพันธภาพกับสมาชิกในกลุ่ม สามารถปรับตัวได้ดีในบรรยากาศที่อิสระ และความสามารถในการประดิษฐ์ท่ารำเชิงสร้างสรรค์ตามโจทย์หรือสิ่งเร้าที่ครูกำหนดอย่างรวดเร็ว และความถี่ ของพฤติกรรมที่แสดงออกจะสูงขึ้นตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้น

4.9 การประเมินตนเองของนักศึกษา

นักศึกษาประเมินตนเองระดับมากที่สุด เรียงลำดับ ดังนี้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร ($\bar{X} = 3.55$) มีความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.44$) และความสามารถในการทำงานเป็นทีม ยอมรับและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ($\bar{X} = 3.40$) ส่วนด้านการปฏิบัติคือ ความสามารถในการประดิษฐ์ท่ารำโดยใช้การจินตภาพและการจินตนาการ ($\bar{X} = 3.29$) ส่วนการประเมินผลงานกลุ่ม ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผลงานมีความสวยงามตามแบบนาฏศิลป์ไทย ($\bar{X} = 3.70$) รองลงมา คือมีความน่าสนใจทั้งรูปแบบและลีลาท่ารำ ($\bar{X} = 3.55$)

5. การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่เกิดจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

ด้านกระบวนการเรียนการสอน

1. ในขั้นตอนดำเนินการ

การทำกิจกรรมให้นักศึกษาฝึกการคิดประดิษฐ์ท่ารำเป็นรายบุคคลควรให้นักศึกษาได้ออกมาแสดงท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นทุกคน เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสได้นำเสนอผลงานของตนเองอย่างทั่วถึง ดังนั้นต้องมีเวลาในการสอนไม่ต่ำกว่า 2 คาบ

2. ในขั้นการประเมินผล

2.1 การกำหนดเวลาให้นักศึกษาประดิษฐ์ท่ารำรายบุคคลในระหว่างการสอบในแต่ละกระบวนการสร้างสรรค์ ควรคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์จากการฝึกฝนของ

นักศึกษาเป็นเกณฑ์ ในกรณีที่นักศึกษาเพิ่งได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์เป็นครั้งแรก และใช้ระยะเวลาในการสอนเพียง 1 ภาคการศึกษา ควรกำหนดเวลาให้นักศึกษาคิดประดิษฐ์ท่ารำจากสิ่งเร้าที่กำหนดในข้อสอบกระบวนการละไม่ต่ำกว่า 5 นาที

2.2 การกำหนดเพลงที่ใช้เป็นสิ่งเร้าให้นักศึกษาคิดประดิษฐ์ท่ารำในการทดสอบความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการจินตภาพและจินตนาการควรเป็นเพลงที่มีท่วงทำนองที่สามารถสื่ออารมณ์ได้ดี โดยเฉพาะควรเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ เช่น นำเครื่องดนตรีสากลมาผสมผสาน เพลงที่มีทำนองทั้งช้า และรวดเร็ว ทำนองเพลงที่เลียนเสียงสิ่งต่างๆตามธรรมชาติ เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาสามารถสร้างจินตนาการได้ง่าย รวดเร็ว และปราศจากกรอบของท่ารำแบบเดิม ส่วนในด้านอื่นๆ เป็นไปตามแผนที่วางไว้ไม่มีประเด็นที่ต้องปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. การสร้างแบบวัดนาฏยสรรค์

ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดนาฏยสรรค์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียน มีประเด็นในการอภิปรายดังต่อไปนี้

1.1 ลักษณะของแบบวัดที่สร้างขึ้น

แบบวัดนาฏยสรรค์เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยนำไปใช้ทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยระดับปริญญาตรีในลักษณะการบันทึก และนำผลการทดสอบไปใช้จำแนกกลุ่มผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนนาฏศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป ลักษณะเด่นของแบบวัดนาฏยสรรค์ คือ

1. แบบวัดนาฏยสรรค์ ประกอบด้วย คู่มือการใช้แบบวัดนาฏยสรรค์ และคู่มือการตรวจให้คะแนนพร้อมเกณฑ์การประเมินที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันการศึกษาด้านนาฏศิลป์ไทยแห่งอื่นจึงสามารถนำไปใช้ได้ นอกจากนี้เป็นแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยที่มีกระบวนการในการสร้างสรรค์ท่ารำสอดคล้องกับจารีตในการประดิษฐ์ท่ารำหรือชุดการแสดงใหม่ๆ ของไทย ได้แก่ การนำแม่ท่าและลีลาท่าเชื่อมมา

สร้างสรรค์ทำรำหรือการแสดงชุดใหม่ การนำภาษาท่าทางนาฏศิลป์มาเรียงร้อยตามบทประพันธ์ เกิดเป็นท่ารำใหม่ (เฉลย ศุขะวณิช อ้างถึงในพจนานุกรม สมรรถบุตร, 2538) รวมทั้งนำกระบวนการในการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักการสอนนาฏยศาสตร์ในต่างประเทศมาใช้ ได้แก่ การสร้างสรรค์ท่ารำจากสิ่งเร้าต่างๆ การสร้างจินตภาพและจินตนาการอย่างอิสระ (Charles Sturt University, <http://hsc.csu.edu.au/dance/coures/2unite/coreomp>) แบบวัตนาฏยศาสตร์จึงเป็นแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ฉบับแรกของไทยที่สามารถวัดความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำครอบคลุมแบบแผนการประดิษฐ์ท่ารำทั้งของไทยและต่างประเทศ

2. แบบวัตนาฏยศาสตร์ประกอบด้วยการทดสอบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำครอบคลุมกระบวนการนาฏยศาสตร์ 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาท่ารำ กระบวนการปรับปรุงท่ารำเดิม กระบวนการจินตภาพและการจินตนาการ ดังนั้นในการตรวจให้คะแนนจึงสามารถจำแนกได้ว่านักศึกษากลุ่มใดต้องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการใด ทำให้ผู้สอนวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาได้เหมาะสมขึ้น ซึ่งจากการทดสอบนักศึกษานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศด้วยแบบวัตนาฏยศาสตร์พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการปรับปรุงท่ารำเดิมและกระบวนการจินตภาพและจินตนาการในระดับต่ำ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานสามารถพัฒนาได้ (Tina Grotzer, <http://www.pz.harvard.edu/Researcher/CrClass.htm>) ดังนั้นผู้สอนจึงสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 2 กระบวนการให้มากขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการจินตภาพและจินตนาการซึ่งเป็นแนวคิดในการประดิษฐ์ท่ารำของต่างประเทศ ซึ่งทำให้เกิดการสร้างสรรค์ท่ารำอย่างอิสระของผู้เรียน

1.2 การนำแบบวัตนาฏยศาสตร์ไปใช้

แบบวัตนาฏยศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยระดับปริญญาตรีโดยทั่วไป มีรายละเอียดการนำไปใช้ดังต่อไปนี้

1. แบบวัตนาฏยศาสตร์เป็นแบบทดสอบทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยด้วยการบันทึกและจำกัดเวลาในการทำกิจกรรม สามารถนำไปใช้วัดระดับความคิดสร้างสรรค์ผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยทั่วไป และใช้ทดสอบนักศึกษาจำนวนมากในเวลาเดียวกัน รวมทั้งไม่จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นผู้ทดสอบ แต่สามารถใช้อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยควบคุมการสอบเพียงคนเดียว ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพราะผู้วิจัยได้สร้างคู่มือการใช้พร้อมคำอธิบายประกอบการทดสอบด้วยแบบวัตนาฏยศาสตร์ไว้ด้วย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบวัตนาฏยศาสตร์ (ศิริเดช สุชีวะ, สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์

2545) ได้กล่าวถึงแบบวัดนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นว่าเป็นแบบทดสอบฉบับแรกที่ใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยโดยการบันทึกทำรำที่สร้างสรรค์ขึ้นและสามารถนำไปใช้ทดสอบกับผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษาทั่วไป

2. ผู้วิจัยนำแบบวัดนาฏยสรรค์ไปใช้ทดสอบนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ไทยระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 ของสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนาฏศิลป์ไทยทั่วประเทศ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผลคะแนนการทดสอบเป็นค่าบรรทัดฐานความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำรำ รวมทั้งได้กำหนดระดับคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสูง กลุ่มกลาง และกลุ่มต่ำ ดังนั้นจึงสามารถนำไปใช้ทดสอบนักศึกษาในลักษณะต่างๆ เช่น การสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ การจัดกลุ่มเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียน เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน เป็นต้น

3. ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือในการตรวจให้คะแนนแบบวัดนาฏยสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์การพิจารณาและการกำหนดระดับคะแนนทำรำที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ ทำให้การตรวจให้คะแนนแบบวัดนาฏยสรรค์มีความเที่ยงตรงและเป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาทำรำ ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้เลือกทำรำที่เห็นว่ามีเชื่อมโยงต่อเนื่องกันอย่างแปลกใหม่ น่าสนใจและสวยงามจากภาพวาดทำรำเป็นสัญลักษณ์ที่กำหนดให้ 4 ตัวเลือก หรือเลือกวาดภาพทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยตนเอง การกำหนดค่าคะแนนจึงต้องครอบคลุมตัวเลือกทั้งหมด เนื่องจากผู้ทดสอบมีโอกาสเลือกภาพวาดทำรำทุกข้อ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ (ปรุงปรีดี ชาวปลื้ม, สัมภาษณ์ 7 มีนาคม 2545) ได้กล่าวถึงคู่มือนาฏยสรรค์ฉบับนี้ว่ามีความละเอียดมาก การตรวจสอบระดับคะแนนของทำรำแต่ละท่าใช้เวลาามาก เพราะต้องให้นักศึกษาลองรำให้ดูทุกท่าเพื่อเปรียบเทียบกันก่อนจึงจะสามารถกำหนดค่าคะแนนแต่ละท่าได้ แต่คู่มือการตรวจให้คะแนนแบบวัดนาฏยสรรค์ฉบับนี้จะเป็นมาตรฐานและเหมาะสมในการนำไปใช้ต่อไป

1.3 ความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

จากผลการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาด้วยแบบวัดนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์อยู่ในระดับปานกลาง โดยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จะสูงขึ้นตามระดับชั้นปีที่ศึกษา เป็นเพราะว่าหลักสูตรการเรียนการสอนสาขานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา นักศึกษาจะได้เรียนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ทำรำ ได้แก่ การจัดการแสดง

บนเวที นาฏยประดิษฐ์ การประดิษฐ์ท่ารำ การแสดงผลงานหรือศิลปนิพนธ์ เป็นต้น ตลอดระยะเวลาในการศึกษา 4 ปี นักศึกษาจะได้รับความรู้และซึมซับเกี่ยวกับหลักและวิธีการประดิษฐ์ท่ารำตามเนื้อหาวิชาที่กำหนดในหลักสูตรแต่ละชั้นปี เป็นเหตุให้นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำสูงขึ้นตามจำนวนปีที่ศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของรัสตอม (Rustom, 1990) ซึ่งได้เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่เรียนวิชาจิตรกรรมและวิชาออกแบบกราฟิก ระหว่างกลุ่มที่เริ่มต้นเรียน (ปี 1) กับกลุ่มที่เรียนในชั้นสูง (ปี 4) โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่เรียนในชั้นสูงของทั้งสองวิชา มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักศึกษากลุ่มที่เริ่มต้นเรียน

นอกจากนี้เมื่อพิจารณากระบวนการในการคิดสร้างสรรค์ พบว่ากระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากระบวนการปรับปรุงท่ารำเดิมและกระบวนการจินตภาพ จินตนาการ ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากระบวนการประดิษฐ์ท่ารำด้วยการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาท่ารำเป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในระดับต้น และเป็นหลักการประดิษฐ์ท่ารำที่สำคัญของนาฏศิลป์ไทยมาแต่โบราณ ซึ่งผู้ที่เรียนนาฏศิลป์ไทยตั้งแต่การฝึกแม่ท่า ระเบียบ และการแสดงประเภทต่างๆมาพอสมควร จะสามารถประดิษฐ์ท่ารำด้วยกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาท่ารำได้ เนื่องจากยังมีกรอบของท่ารำเป็นพื้นฐานอยู่ มีข้อสังเกตคือเมื่อเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษากลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์กับค่าบรรทัดฐานแบบวัดนาฏยสรรค์ พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์สูงกว่านักศึกษาสถาบันนาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาชั้นปี 4 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดของค่าบรรทัดฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะว่านักศึกษากลุ่มทดลอง ได้ศึกษาและฝึกทักษะการประดิษฐ์ท่ารำตามกระบวนการนาฏยสรรค์โดยตรง จึงมีความคุ้นเคยในการคิดประดิษฐ์ท่ารำได้อย่างรวดเร็วและมีความแปลกใหม่ ทำให้ได้คะแนนการทำแบบวัดนาฏยสรรค์สูงประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาทั้ง 800 คน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงมาก เนื่องจากเป็นนักศึกษาสถาบันนาฏศิลป์ไทยจากสถาบันอุดมศึกษาที่หลากหลายทั้งจากมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ความสามารถในการคิดประดิษฐ์ท่ารำอาจจะแตกต่างกันตามหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่สถาบันนั้นๆ จัดสอน

สรุปได้ว่าการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการสอนนาฏยสรรค์สามารถพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ให้ผู้เรียนในระดับที่สูงกว่าค่าบรรทัดฐาน และแบบวัดนาฏยสรรค์สามารถจำแนกระดับความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่ารำของนักศึกษาได้

2. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ ผลการศึกษาและวิเคราะห์วิธีการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ มีประเด็นในการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1 วิธีการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในปัจจุบัน

ผลการศึกษาและวิเคราะห์วิธีการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในปัจจุบัน พบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทยส่วนใหญ่เป็นอาจารย์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์และสถาบันราชภัฏ ซึ่งมีอายุและประสบการณ์ด้านการสอนนาฏศิลป์อย่างดี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจำนวนเท่ากัน สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาคือด้านนาฏศิลป์ไทย และสอนวิชานาฏศิลป์ไทยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ แสดงว่าอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนนาฏศิลป์ไทยมานาน โดยอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาตรีจะสำเร็จการศึกษาในสาขาด้านนาฏศิลป์ไทย ส่วนที่มีวุฒิปริญญาโทส่วนใหญ่เป็นสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้านนาฏศิลป์ เนื่องจากมีสถาบันที่เปิดหลักสูตรการสอนด้านนาฏศิลป์ไทยในระดับปริญญาโทเพียงแห่งเดียวคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในด้านวิธีการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติที่อาจารย์ใช้คือการสาธิตให้ผู้เรียนเลียนแบบ ซึ่งอาจารย์นำมาใช้มากถึงร้อยละ 95.6 สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ พบว่า อาจารย์ใช้วิธีการสอนเป็นแบบอย่างและสาธิต โดยฝึกให้ผู้เรียนเลียนแบบครูผู้สอน และการอธิบายนาฏยศัพท์ในขณะที่ต่อท่ารำมากกว่าวิธีการอื่นๆ (นิลวรรณวรรณะลี, 2541; นฤมล ชันส์มฤทธ์, 2542; อุษา สบฤกษ์, 2536) ส่วนวิธีการสอนที่นำมาใช้น้อยคือให้ผู้เรียนต่อท่ารำด้วยตนเองร้อยละ 38.2 อาจจะเป็นเพราะว่าการถ่ายทอดท่ารำมีลักษณะเป็นการปฏิบัติตามครูมาตั้งแต่โบราณ อาจารย์จึงมีความเห็นว่าการสอนนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติควรได้รับการถ่ายทอดจากครูโดยตรง เพราะครูจะต้องอธิบายและจับท่ารำโดยการสัมผัสตัวผู้เรียนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในการรำ ทำให้สามารถอนุรักษ์ท่ารำได้ตรงตามแบบฉบับที่กำหนดไว้อย่างถูกต้อง

สำหรับอาจารย์ที่นำวิธีการให้ผู้เรียนต่อท่ารำด้วยตนเองมาใช้ ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ที่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปการแสดง ซึ่งอาจารย์ในกลุ่มดังกล่าวอาจจะได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการต่อท่ารำด้วยตนเอง และ

เห็นว่าสามารถนำมาใช้ในการสอนปฏิบัติได้ เป็นการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสไปฝึกทำรำด้วยตนเอง เนื่องจากได้รับการฝึกปฏิบัติพื้นฐานมาเพียงพอที่จะฝึกฝนด้วยตนเองในลักษณะต่างๆได้ เช่น การไปฝึกทักษะจากผู้เชี่ยวชาญทำรำพื้นเมืองภาคต่างๆ ฝึกการเชิดหุ่นกระบอก เป็นต้น

การศึกษาทำรำจากวีดิทัศน์ เป็นส่วนหนึ่งของการสอนนาฏยศาสตร์ที่ใช้สื่อกระตุ้นในการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้รู้จักค้นคว้าหาความรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง โดยผู้สอนสามารถให้คำแนะนำและแก้ไขส่วนที่ผู้เรียนยังบกพร่องได้ เป็นการสร้างลักษณะความใฝ่รู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุไว้ด้วย

ด้านวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำรำ พบว่าอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยสอนให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำรำทั้งในรายวิชานาฏศิลป์ภาคปฏิบัติและรายวิชาอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ทำรำโดยเฉพาะ วิธีการสอนที่นำมาใช้มากมีความสอดคล้องกันคือ สอนการตีบทในลักษณะต่างๆ (การทำตามบทร้องโดยใช้ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ซึ่งเป็นการทำตามแบบแผนที่ปรมาจารย์ทางนาฏศิลป์ไทยได้ประดิษฐ์ขึ้น) และการให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานการแสดงเป็นกลุ่ม โดยวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติมีจำนวนอาจารย์ที่ใช้วิธีสอนดังกล่าวน้อยกว่า เพราะรายวิชานาฏศิลป์ภาคปฏิบัติจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานเป็นบางวิชา ในขณะที่วิชาการประดิษฐ์ทำรำ การสัมมนานาฏศิลป์ และนาฏยประดิษฐ์ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนประดิษฐ์ทำรำและแสดงผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นตอนปลายภาคเรียน มีข้อสังเกตว่าวิธีการสอนที่อาจารย์นำมาใช้น้อยก็สอดคล้องกันด้วย คือการให้ผู้เรียนประดิษฐ์ทำรำเป็นรายบุคคล แต่กระบวนการในการสร้างสรรค์งานทางศิลปะต้องใช้ประสบการณ์เป็นวิธีการค้นหาความรู้ด้วยผัสสะเฉพาะบุคคล อันอาจเกิดจากการพบเห็นหรือลงมือปฏิบัติ โดยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้จากการกระทำหรืออาจเป็นการค้นพบด้วยตนเอง (ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์, 2543) เพราะความสามารถในการสร้างสรรค์งานเป็นความรู้ความคิดและจินตนาการเฉพาะคน ทำให้เกิดผลงานที่ไม่ซ้ำแบบใคร (Mayseky, 1975) ดังนั้นการให้ผู้เรียนประดิษฐ์ทำรำเป็นกลุ่ม โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดประดิษฐ์ทำรำเป็นรายบุคคล อาจไม่สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ให้ผู้เรียนได้ทุกคน

ในส่วนขององค์ประกอบของการประเมินความงามของนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์และเชิงสร้างสรรค์พบว่ามโนทัศน์ประกอบแตกต่างกัน โดยอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีความเห็นสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ว่าองค์ประกอบการประเมินความงามเชิงอนุรักษ์คือ ความถูกต้องของท่ารำและจังหวะในการรำ ความงามของเทคนิค ลีลาการรำ และการแต่งกายเหมาะสมกับชุดที่แสดง เป็นเพราะว่าการแสดงแนวอนุรักษ์เป็นท่ารำที่มีแบบแผนมาแต่โบราณ และมีท่วงทำนองเฉพาะ ดังนั้นนักศึกษาต้องรำให้ถูกต้องตามแบบเป็นสำคัญ ส่วนองค์ประกอบการประเมินความงามเชิงสร้างสรรค์ อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีความเห็นสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์

คือ ความกลมกลืนของทำรำ จังหวะท่วงทำนองเพลง การลำดับทำในการสร้างสรรค์มีความต่อเนื่อง สื่อให้เห็นแนวคิดและจุดมุ่งหมายในการประดิษฐ์ทำรำอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นว่าการแสดงชุดสร้างสรรค์มีความสำคัญที่แนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำ ซึ่งผู้แสดงสามารถสื่อออกมาเป็นทำรำที่มีความสวยงาม มีความแปลกใหม่อันแสดงถึงความคิดริเริ่มประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือความเหมาะสมกลมกลืนระหว่างทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นกับท่วงทำนองหรืออารมณ์ของเพลงที่ผู้แสดงสื่อออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนและมีความต่อเนื่อง ดังนั้นการประเมินผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยเชิงสร้างสรรค์จึงไม่ได้มุ่งเน้นที่ความถูกต้องตามแบบแผน แต่ขึ้นอยู่กับแนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำที่ไม่ผิดต่อจารีตของนาฏศิลป์ไทย เช่น ไม่นำเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงมาใช้ในการประดิษฐ์ทำรำเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.2 วิธีการสอนนาฏยสรรค์

ผลการศึกษาและวิเคราะห์วิธีการนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในประเทศไทยและต่างประเทศมีวิธีการสอนที่สอดคล้องกันคือ การให้ทำรำต้นแบบหรือการสอนทำรำเบื้องต้น และการแสดงประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานและประสบการณ์เพียงพอในการคิดสร้างสรรค์ทำรำด้วยตนเอง และการให้นักศึกษานำเสนอผลงานการแสดงซึ่งเป็นวิธีการสอนที่นำมาใช้ในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผู้เรียนในสถาบันการศึกษาที่สอนด้านนาฏศิลป์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เนื่องจากเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน (Subchapter School, <http://www.Ecisd.org/tech/TEKS/CH117002.HTM.>; BC Ministry of Education, [http://www.bced.gov.bc.ca/irp/fak7/da7cc.htm.](http://www.bced.gov.bc.ca/irp/fak7/da7cc.htm)) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ คือการให้นักศึกษานำเสนอผลงานการแสดงเป็นกลุ่ม ผู้วิจัยจึงนำวิธีการสอนทำรำต้นแบบหรือการฝึกปฏิบัติทำรำตามแบบ และการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์มาเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่พัฒนาขึ้น

ส่วนขั้นตอนการสอนนาฏยสรรค์ทั้ง 6 ขั้น ได้แก่ การนำเข้าสู่เนื้อหา วิธีการฝึกปฏิบัติ ฝึกการสังเกตและการวิเคราะห์ การฝึกคิดประดิษฐ์ทำรำอย่างอิสระ การนำเสนอผลงานเชิงสร้างสรรค์ การสรุปและประเมินผล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า อาจารย์เห็นด้วยในระดับมากทุกขั้นตอน ยกเว้นวิธีสอนโดยการให้ผู้เรียนไปฝึกปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งอยู่ในขั้นการฝึกปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพวิธีการสอนนาฏศิลป์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ที่พบว่า ใช้วิธีการสอนโดยการให้ผู้เรียนไปฝึกปฏิบัติด้วยตนเองน้อยที่สุด

จากการสอบถามอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์หลายคนให้ความเห็นว่า ในชั้นฝึกปฏิบัติซึ่งเป็นการต่อท่ารำตามเนื้อหาในบทเรียน ดั้งนั้นครูยังคงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดท่ารำที่เป็นต้นแบบแก่ผู้เรียน นอกจากนี้การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองต้องใช้เวลาในการศึกษาเรียนรู้มากกว่าการที่ครูต่อท่ารำให้ในชั้นเรียน แต่เนื่องจากหลักสูตรการสอนมีเนื้อหาบทเรียนมาก ผู้สอนจึงเกรงว่าจะทำให้เสียเวลามาก อันจะส่งผลกระทบต่อให้สอนไม่ทันตามกำหนดเวลา อย่างไรก็ตามคะแนนเฉลี่ยของการใช้วิธีการสอนดังกล่าวยังอยู่ในระดับปานกลาง และมีการกระจายของค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่อนข้างสูง ($SD=1.13$) แสดงว่าอาจารย์ส่วนหนึ่งยังคงเห็นความสำคัญของการสอนโดยวิธีให้ผู้เรียนไปฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

2.3 รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ มีจุดเด่นซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติที่เคยมีมาดังต่อไปนี้

1. ด้านการดำเนินการสอน เป็นวิธีการสอนปฏิบัติที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ภาคทฤษฎีควบคู่กับการฝึกปฏิบัติจริง มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ จุดมุ่งหมายด้านความรู้หรือพุทธิปัญญา คือการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายด้านทักษะคือการพัฒนาทักษะการปฏิบัติจนถึงขั้นสามารถสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย และจุดมุ่งหมายด้านเจตคติคือการพัฒนาการรับรู้ในคุณค่าความงามของนาฏศิลป์ (Allan Hancock College, <http://www.pcpa.org/CTRRAIN.html>)

ในการเรียนการสอนปฏิบัติแต่ละเนื้อหา นอกจากผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุดการแสดงแล้ว ระหว่างการฝึกปฏิบัติมีการสอดแทรกความรู้ในเชิงการวิเคราะห์ท่ารำ เช่น บทเรียนชุดรำกราวเงาะ วิเคราะห์ท่ารำและบทบาทของตัวเงาะ ซึ่งเป็นตัวแทนของเด็กชายชาวป่าซาไกที่มีความซุกซน คล่องแคล่วว่องไว ดังนั้นท่าทางการรำกราวเงาะจึงต้องแสดงออกมาในลักษณะกระฉับกระเฉงว่องไวตามบุคลิกลักษณะของตัวละคร ความงามของการรำกราวเงาะไม่ได้อยู่ที่การรำงาม แต่เป็นท่ารำที่แสดงถึงความเข้มแข็ง คล่องแคล่วว่องไว ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนหลังจากการร่วมกันวิเคราะห์ท่ารำ ผู้วิจัยพบว่านักศึกษาที่มีทักษะในการรำดีขึ้น เนื่องจากเข้าใจบทบาทของตัวแสดง รวมทั้งทำให้มีความรู้ลึกซึ้งสนุกสนานในการปฏิบัติมากขึ้นด้วย แสดงว่านักศึกษามีความพึงพอใจในการสอน

ทักษะปฏิบัติและความรู้ทางทฤษฎีควบคู่กัน สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาชีพของ นวลจิตต์ เขาวงกิตพงศ์ (2535) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นแบบผสมผสาน ผู้เรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติ มีเงื่อนไขในการใช้สอน 3 แบบ ได้แก่ แบบการสอนทฤษฎีก่อนปฏิบัติ แบบการสอนปฏิบัติก่อนทฤษฎี และแบบการสอนทฤษฎีปฏิบัติไปพร้อมกัน ผลการทดลองพบว่าผู้สอนและผู้เรียนชอบวิธีการสอนตามรูปแบบนี้ในระดับดีและดีมาก

2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษา ได้แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเกต และคิดสร้างสรรค์ทำำ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ มุ่งเน้นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำำ โดยการให้ทำำกิจกรรมและฝึกการเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนอย่างอิสระ จึงมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน การฝึกคิดประดิษฐ์ทำำในลักษณะต่างๆ ครอบคลุมกระบวนการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ กระบวนการปรับปรุงทำำเดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการ มีข้อสังเกตคือ นักศึกษาจะรู้สึกตื่นเต้นและกระตือรือร้นในการทำำกิจกรรมการฝึกคิดประดิษฐ์ทำำจากการจินตภาพและจินตนาการมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ เป็นเพราะผู้สอนใช้สื่อการสอนทั้งของจริงและของจำลองไม่ซ้ำกันในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เช่น แจกันดอกไม้ ไม้เท้า วิดีทัศน์ชีวิตสัตว์ใต้ทะเล เป็นต้น มาเป็นสิ่งเร้าในการคิดประดิษฐ์ทำำ นักศึกษาจึงมีความรู้สึกว่ามีอิสระในการคิดสร้างสรรค์จริงๆ และสามารถสร้างสรรค์ทำำจากการจินตภาพได้อย่างแปลกใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของดอร์โรที แอนเดอร์สัน (Anderson, <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/9967432>) ได้ศึกษาการเดินรำโดยใช้จินตภาพจากบทกลอน ร้อยแก้ว และการละครของโซโลกูช (Fedor Kuzmich Sologub) วิเคราะห์จากบทความและหลักการทางสุนทรียะของเขา พบว่าจินตภาพทำให้เกิดการเดินรำที่แตกต่างไปจากปกติ และมีลักษณะที่สัมพันธ์กันระหว่างการร้องเพลงและการเดินรำอย่างอิสระ

3. ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์มุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย กระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นและสร้างความเชื่อมั่นในตนเองด้วยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาคิดสร้างสรรค์ทำำและแสดงออกอย่างอิสระ ที่สำคัญคือการให้แรงเสริม การแสดงอาการยอมรับและชมเชยจากครู โดยเฉพาะในการนำเสนอผลงานการประดิษฐ์ทำำที่นักศึกษานำเสนอ ปฏิภิกิริยาของครูทั้งจากการพูด การหัวเราะ การปรบมือ ต้องแสดงออกด้วยความจริงใจ เพื่อให้ นักศึกษารู้สึกไว้วางใจอันจะส่งผลให้นักศึกษากล้าคิด กล้า

แสดงออกในสิ่งที่ตนเองคิดจริงๆ โดยปราศจากความอาย จากนั้นผู้สอนสามารถแนะนำในสิ่งที่นักศึกษายังบกพร่องหรือผิดจารีตของนาฏศิลป์ไทย นอกจากนี้จากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนพบว่านักศึกษาศาสามารถปรับตัวได้ดีในบรรยากาศที่อิสระ กล่าวคือสามารถปรับตัวจากการเป็นผู้รับความรู้และทำตามครูมาเป็นฝ่ายแสดงออกด้วยการคิดทำรำด้วยตนเอง ที่สำคัญคือนักศึกษาในกลุ่มทดลองมาเรียนตรงตามเวลาที่นัดหมาย ทั้งในเวลาเรียนตามปกติและการจัดเวลาเรียนเพิ่มเติมนอกเวลา และยังมีจำนวนผู้ขาดเรียนน้อยมาก เป็นเพราะนักศึกษาไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบังคับให้มาเรียน แต่เต็มใจมาเรียนด้วยตนเอง

4. ด้านการประเมินผล ผู้วิจัยประเมินผลการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนด้วยแบบวัดนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อให้วัดระดับความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนในลักษณะการบันทึกทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นตามเวลาที่กำหนดในแต่ละกิจกรรม และการทดสอบการประดิษฐ์ทำรำโดยการปฏิบัติเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มจากโจทย์ที่กำหนดให้ โดยการประเมินผลทั้งก่อนและหลังการทดลอง การประเมินด้วยแบบวัดนาฏยสรรค์ใช้แบบวัดฉบับเดียวกันทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้วิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษากลุ่มควบคุมหลังการทดลองสูงขึ้นเล็กน้อยต่างจากกลุ่มทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเกือบหนึ่งเท่า ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษากลุ่มทดลองได้ฝึกฝนการประดิษฐ์ทำรำในลักษณะต่างๆ ทำให้มีความคิดที่ยืดหยุ่นหลากหลายมากขึ้น กล่าวได้ว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้จากการเรียนการสอนและการฝึกหัด (Perkins, 1984)

สำหรับการทดสอบการประดิษฐ์ทำรำรายบุคคลและเป็นกลุ่มภาคปฏิบัติ โดยภาพรวมนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะการประดิษฐ์ทำรำเป็นกลุ่มสูงกว่าการประดิษฐ์ทำรำรายบุคคลเป็นเพราะการทดสอบภาคปฏิบัติมีคณะกรรมการจากภายนอกร่วมในการประเมินด้วย ทำให้นักศึกษารู้สึกประหม่า นอกจากนี้ระหว่างการเรียนการสอนในขั้นตอนการฝึกคิดประดิษฐ์ทำรำผู้สอนไม่ได้จับตาดูนักศึกษาอย่างจริงจัง เป็นเพียงการเก็บคะแนนระหว่างการนำเสนอผลงานแต่ละครั้ง ซึ่งนักศึกษาไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังถูกประเมิน แต่ในการสอบปลายภาคมีการจัดสอบอย่างเป็นทางการ นักศึกษาจึงไม่เคยชินกับบรรยากาศดังกล่าวมาก่อน ต่างจากการทดสอบเป็นกลุ่มที่นักศึกษารู้สึกว่ามีเพื่อนช่วยกันคิด รวมทั้งแสดงบนเวที ทำให้นักศึกษารู้สึกมีความเป็นอิสระมากขึ้นและสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาในระดับดี เพราะประสบการณ์ในชั้นเรียน การพึ่งพาอาศัยในการประดิษฐ์ทำของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริงจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Schneer, 1994)

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

จากผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา และผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีประเด็นการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่ารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่สร้างขึ้น สามารถพัฒนานักศึกษาได้อย่างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์

3.1.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ระหว่างนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการสูงกว่ากลุ่มควบคุมในทุกกระบวนการ เช่นเดียวกับผลการเปรียบเทียบในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง พบว่าคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ กระบวนการปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการของนักศึกษากลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย แสดงว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีพัฒนาการที่ดีในด้านการคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนการสอนนาฏยสรรค์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกการคิดประดิษฐ์ท่ารำในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การประดิษฐ์ท่ารำด้วยการเชื่อมโยงแม่ท่ากับลีลาท่าเชื่อมแล้วสร้างสรรค์เป็นท่ารำใหม่ ซึ่งความสามารถในการประดิษฐ์ท่ารำลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเวสคอต ที่กล่าวว่าความสามารถของบุคคลที่จะคิดแบบเชื่อมโยงสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของปัญหานั้น ๆ คนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่มีอยู่แล้วตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไปให้สัมพันธ์กันโดยที่ความสัมพันธ์เช่นนั้นไม่เคยมีมาก่อน ในขณะที่คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำมองข้ามไป (Westcott, 1964)

สอดคล้องกับแนวทางการสอนการประดิษฐ์ท่ารำของสถาพร สนทอง ที่กล่าวว่าการเชื่อมท่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะส่งผลให้ผู้คิดประดิษฐ์ท่ารำนำประสบการณ์ที่ได้ฝึกปฏิบัติมาไปใช้ในการสร้างผลงานที่แปลกใหม่ให้มีคุณภาพที่ถูกต้องได้โดยอัตโนมัติ (สถาพร สนทอง

อ้างในพจนานุกรม สมรรถบุตร, 2538) นอกจากนี้ นักศึกษายังได้ฝึกคิดประดิษฐ์ทำร่ำด้วยวิธีการ นำทำร่ำที่เคยเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ จากการชมการแสดง หรือการสังเกตลีลาการทำร่ำทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียนมาปรับปรุงเป็นทำร่ำใหม่ การรวบรวมความรู้จากประสบการณ์เก่ามาใช้สร้าง ผลผลิตใหม่เป็นความสามารถของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ (ปยุตนรัตน์ พิชญไพบุลย์, 2533)

สำหรับการฝึกคิดทำร่ำโดยใช้สิ่งกระตุ้นเพื่อสร้างจินตภาพและจินตนาการของผู้เรียนนี้ เป็นขั้นของการฝึกคิดสร้างสรรค์ที่นักศึกษาจะได้คิดและแสดงออกในสิ่งที่ต้องการ เป็นความคิด อิสระอย่างแท้จริง เพราะสิ่งเร้าที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นสื่อกระตุ้นมีความแปลก และน่าสนใจ ทำให้นักศึกษาชอบกิจกรรมการฝึกคิดประดิษฐ์ทำร่ำจากกระบวนการจินตภาพและจินตนาการมากกว่า กิจกรรมอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินตนเองของนักศึกษา ที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการประดิษฐ์ทำร่ำโดยใช้การจินตภาพและจินตนาการสูงกว่า การเชื่อมโยงสัมพันธ์และการปรับปรุงทำร่ำเดิม

3.1.2 ผลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนและการประเมินตนเองของนักศึกษา

ผลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาตลอดระยะเวลาที่ทดลองใช้ รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ พบว่าปริมาณของพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงลักษณะความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ซึ่งนักศึกษาแสดงออกจะเพิ่มขึ้นตามช่วงเวลาที่สังเกต โดยพฤติกรรมที่แสดงออกมากที่สุดคือ มีสัมพันธภาพกับสมาชิกในกลุ่ม รองลงมาคือสามารถปรับตัวได้ดีในบรรยากาศที่อิสระ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินตนเองของนักศึกษาที่พบว่า ข้อที่นักศึกษาประเมินตนเองในระดับมากที่สุด คือมีมนุษยสัมพันธ์ มีความเป็นกัลยาณมิตร ความรับผิดชอบ ความสามารถในการทำงานเป็นทีมยอมรับและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ทั้งนี้เป็นเพราะหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มุ่งเน้นบรรยากาศที่อิสระ ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดมาเป็นผู้ดู ผู้ฟัง และให้แรงเสริมด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การชมเชย การให้คำแนะนำอย่างสร้างสรรค์ นักศึกษาจึงรู้สึกเป็นอิสระ กล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นที่จะสร้างสรรค์ทำร่ำด้วยตนเอง เนื่องจากบุคคลจะคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับความปลอดภัยทางจิต และบรรยากาศที่กระตุ้นให้คิด (Osborn, 1963)

นอกจากนี้สมิท (Smith, 1972) ได้กล่าวไว้ว่าสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในการช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คือบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสำรวจและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งในการคิดประดิษฐ์ทำร่ำหรือทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ผู้สอนจะให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มกันเอง ทำให้นักศึกษามีความคุ้นเคยกันในระหว่างกลุ่ม กอปรกับการฝึกคิดประดิษฐ์ทำร่ำตามรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มีทั้งกิจกรรมการประดิษฐ์ทำร่ำโดยบันทึกลงในใบงานและการนำเสนอโดยการปฏิบัติรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นรูปแบบของกิจกรรมที่นักศึกษาไม่เคยปฏิบัติมาก่อน ทำ

ให้มีความรู้สึกสนุกสนานในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับสมิทและฮิลเดรท (Smith and Hildreth, 1971 อ้างถึงในอารี พันธุ์ณี, 2540) ที่กล่าวว่าบรรยากาศในชั้นเรียนมีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนมาก ห้องเรียนที่ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดใหม่ๆ แปลกๆ ของตนเองโดยเฉพาะได้เต็มที่ และผู้เรียนมีความรู้สึกเป็นอิสระไม่ถูกควบคุมจากระเบียบวินัยที่เคร่งครัดจนเกินไป รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักแก้ปัญหา ย่อมเป็นห้องเรียนที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

สรุปได้ว่าการที่นักศึกษาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จากการทำแบบวัดนาฏยสรรค์การสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนการทดลอง แสดงว่าการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถช่วยให้นักศึกษาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งโดยการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ท่ารำ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม และการจินตภาพและจินตนาการ

3.2 ทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ การวิจัยครั้งนี้มีการวัดทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์รายบุคคลของนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง พบว่านักศึกษาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการสูงกว่ากลุ่มควบคุมทุกกระบวนการเช่นเดียวกับผลการเปรียบเทียบในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองพบว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์รายบุคคลในกระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับปรุงท่ารำที่มีอยู่เดิม กระบวนการจินตภาพและจินตนาการของนักศึกษาในกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย แสดงว่านักศึกษาในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการที่ดีในด้านทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนการสอนนาฏยสรรค์หลังจากการฝึกปฏิบัติท่ารำตามเนื้อหาแล้ว ผู้เรียนจะได้ฝึกคิดประดิษฐ์ท่ารำอย่างอิสระ ทำกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการคิดประดิษฐ์ท่ารำทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม และนำเสนอผลงานสร้างสรรค์โดยออกมาแสดงท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นหน้าชั้น ด้วยเหตุนี้นักศึกษาจึงได้รับการส่งเสริมประสบการณ์จากการได้ฝึกฝน ซึ่งการใช้ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งาน เป็นการค้นหาความรู้ด้วยผัสสะเฉพาะบุคคล อันอาจเกิดจากการพบเห็นหรือลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้จากการกระทำ หรืออาจเป็นการค้นพบโดยบังเอิญ ทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2543) และยังคงสอดคล้องกับโกรทเซอร์

(<http://www.pz.harvard.edu/Research/CrClass.htm>) ที่ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียน กล่าวว่า การสอนความคิดสร้างสรรค์ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการฝึกหัดที่ดี การจัดสภาพแวดล้อม ชั้นเรียนและการแสดงออกของผู้สอนและผู้เรียนที่เป็นธรรมชาติ

3.2.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มระหว่างของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์สูงกว่ากลุ่มควบคุม เช่นเดียวกับผลการเปรียบเทียบในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองพบว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นกลุ่มของนักศึกษากลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ แสดงว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีพัฒนาการที่ดีในด้านทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่มีการฝึกประดิษฐ์ท่าอย่างอิสระให้นักศึกษาฝึกคิดท่ารำ นำเสนอผลงานเป็นกลุ่ม และมีการประเมินผลย้อนกลับโดยการประเมินตนเอง ประเมินการทำงานร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ประเมินเพื่อนกลุ่มอื่นๆ และการประเมินของครู ในบรรยากาศที่ไม่เคร่งเครียด มีการชมเชย การแนะนำอย่างสร้างสรรค์ไม่ใช้การตำหนิ และไม่นำคะแนนมาเป็นตัวกำหนด ทำให้นักศึกษารู้สึกผ่อนคลาย ยอมรับในผลการประเมินและพร้อมที่ปรับปรุงแก้ไขตนเอง โดยไม่โทษว่าเป็นความคิดของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง แต่ทำให้เกิดความร่วมมือ ทุกคนกล้าคิด กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง ไม่ต้องกลัวว่าท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นจากความคิดของตนเองจะไม่ดี อันส่งผลให้นักศึกษามีทักษะในการคิดประดิษฐ์ท่ารำในลักษณะเป็นกลุ่มเพิ่มขึ้น

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่ม พบว่านักศึกษาทุกคนแสดงความคิดเห็นและลองปฏิบัติท่ารำที่แต่ละคนคิดขึ้น แล้วเลือกท่ารำที่ตนเองและกลุ่มเห็นพ้องกันว่าเหมาะสมมาใช้ เนื่องจากห้องฝึกปฏิบัติจะมีกระจกให้นักศึกษาได้เห็นตนเองในขณะที่ฝึกปฏิบัติท่ารำ ที่สำคัญคือการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม นักศึกษาทุกกลุ่มและทุกคนจะมีโอกาสได้ออกมาปฏิบัติท่ารำภายในเวลาเรียนแต่ละครั้ง

จึงกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มีผลทำให้นักศึกษาพัฒนาทั้งทักษะการคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ในเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ตามวิธีการสอนนาฏยศาสตร์ของเพดดี ชาวทซ์ คือทำให้นักศึกษามีลักษณะเป็นทั้งนักปฏิบัติและนักประดิษฐ์ผลงาน รู้จักปรับปรุงสร้างสรรค์การแสดง รู้เทคนิคและแบบแผนการแสดงที่สมบูรณ์ มีความตระหนักและเข้าใจในลีลาการแสดงที่เหมาะสมกับตนเองและคนอื่น รู้จักการประสานงานกลุ่มเป็นผู้นำในการแสดง (Schwartz,<http://www.umi.com/pqdwebTs=>

966866) นอกจากนี้ผลจากการฝึกการคิดประดิษฐ์ทำร่ำตามวิธีการสอนนาฏยสรรค์ยังทำให้เกิดวัฒนธรรมของกลุ่ม ซึ่งเกิดจากการผสมผสานความแตกต่างของบุคคล สมาชิกแต่ละคนมีอิทธิพลในการสร้างรูปแบบของผลงาน การตระหนักในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยในการประดิษฐ์ทำของของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานร่วมกัน (Schneer, 1994)

3.2.3 ผลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนและการประเมินตนเองของนักศึกษา

ผลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนในด้านการปฏิบัติโดยภาพรวม พบว่าพฤติกรรมที่นักศึกษาแสดงออกมากที่สุด คือมีความสามารถในการประดิษฐ์ทำร่ำเชิงสร้างสรรค์ตามโจทย์หรือสิ่งเร้าที่ครูกำหนดอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากในการฝึกการคิดประดิษฐ์ทำร่ำ ผู้สอนจะกำหนดเวลาให้นักศึกษาคิดทำร่ำสั้นๆ โดยการเรียนการสอนในชั่วโมงแรกๆ จะกำหนดเวลาการประดิษฐ์ทำร่ำตามโจทย์หรือสิ่งเร้าที่กำหนดประมาณ 15 นาที และลดเวลาน้อยลง เมื่อนักศึกษาเริ่มมีความคุ้นเคยและมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมลักษณะดังกล่าวเพิ่มขึ้น การกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมจะขึ้นอยู่กับความยากและความซับซ้อนของโจทย์ที่กำหนดให้แต่ละครั้ง ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนพบว่านักศึกษาสามารถสร้างสรรค์ทำร่ำได้ทันตามเวลาที่กำหนดทุกครั้ง

ในส่วนของการประเมินตนเองของนักศึกษา ข้อที่นักศึกษาประเมินตนเองในระดับมากที่สุดด้านการปฏิบัติคือ ความสามารถในการประดิษฐ์ทำร่ำโดยใช้การจินตภาพและการจินตนาการซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองในการประเมินทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เป็นรายบุคคล ที่พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ในกระบวนการจินตภาพและการจินตนาการสูงกว่ากระบวนการเชื่อมโยงสัมพันธ์ลีลาทำร่ำ และกระบวนการปรับปรุงทำร่ำที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบทำร่ำที่เป็นรูปแบบของตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ เพราะผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มักจะเป็นผู้พบมากเห็นมาก รับรู้มาก ทำให้เกิดการสังสมประสบการณ์ และพยายามนำผลจากการรับรู้มาใช้สร้างจินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงาน (อารี สุทธิพันธ์, 2532) นอกจากนี้การประดิษฐ์ทำร่ำโดยกระบวนการจินตภาพและจินตนาการนี้เป็นการคิดทำร่ำที่ปราศจากกรอบของทำร่ำเดิม ซึ่งถือเป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในขั้นสุดท้าย แต่สาเหตุที่นักศึกษาสามารถทำได้ดี เนื่องจากในขั้นตอนการฝึกคิดประดิษฐ์ทำร่ำด้วยกระบวนการนี้ครูจะใช้สิ่งเร้ากระตุ้นให้นักศึกษาเกิดแนวคิด หรือใช้วิธีการกำหนดโจทย์ให้นักศึกษาคิดประดิษฐ์ทำร่ำในลักษณะแปลกๆ หรือเป็นคำที่ไม่ปรากฏในภาษาท่าทางนาฏศิลป์ไทย เช่น ให้ทำ

กิริยาอาการว่าหนวสั้น แสดงความรู้สึกว่าถูกคนรักทอดทิ้ง เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้นักศึกษามีความสนุกสนานในการคิดและสร้างสรรค์ทำรำออกมาได้แปลกใหม่

การที่นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนการทดลอง แสดงว่าการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของนักศึกษา โดยการแสดงทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นจากกระบวนการการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ทำรำ การปรับปรุงทำรำที่มีอยู่เดิม การสร้างจินตภาพและจินตนาการด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ที่มีองค์ประกอบของความงามตามเกณฑ์การประเมินผลงานทางนาฏศิลป์ไทยเชิงสร้างสรรค์ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

สรุปได้ว่าการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์สามารถพัฒนาผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งความสามารถในการคิดประดิษฐ์ทำรำโดยการบันทึก และการแสดงออกจากการนำเสนอผลงาน รวมทั้งสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

3.3 การสร้างสรรค์ชุดการแสดงเป็นกลุ่ม

จากการเปรียบเทียบผลงานสร้างสรรค์ชุดการแสดงเป็นกลุ่มของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลองพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยผลงานการสร้างสรรค์ชุดการแสดงสูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีพัฒนาการที่ดีในด้านการสร้างสรรค์ชุดการแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยที่รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะการประดิษฐ์ทำรำอย่างอิสระโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนนาฏยสรรค์เป็นแนวคิดหลัก จึงมิได้มุ่งเน้นความสามารถในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยเป็นชุดๆ ซึ่งต้องมีองค์ประกอบของการจัดการแสดงทุกด้าน เช่น การแต่งกาย การคัดเลือกผู้แสดง การจัดฉาก แสง เสียง เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากผลการทดสอบปลายภาคปรากฏว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยผลงานการสร้างสรรค์ชุดการแสดงสูงกว่ากลุ่มควบคุมด้วย อาจจะเป็นเพราะว่านักศึกษาในกลุ่มทดลองมีโอกาสฝึกการคิดประดิษฐ์ทำรำโดยการปฏิบัติจริงตลอดภาคเรียน ต่างจากนักศึกษากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการสอนปกติ ซึ่งสอนด้วยวิธีการให้นักศึกษาไปคิดประดิษฐ์ทำรำกันเอง โดยให้นำเสนอความก้าวหน้าและแนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำเป็นระยะ จากนั้นจึงนำแนวคิดที่ผ่านการแนะนำจากครูไปสู่การประดิษฐ์ทำรำและนำเสนอเป็นผลงานในตอนปลายภาคเรียน สำหรับการฝึกคิดประดิษฐ์ทำรำอย่างอิสระตามรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์

ถึงแม้จะไม่ได้มุ่งเน้นการคิดทำร่ำเป็นชุดการแสดงเต็มรูปแบบ แต่ฝึกการคิดประดิษฐ์ทำร่ำอย่างรวดเร็ว และเป็นการสร้างสรรคในรูปแบบที่ตรงกับความรู้สึก อารมณ์ ความต้องการ และแนวคิดของตนเอง จึงมุ่งเน้นที่กระบวนการคิดและทำร่ำที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบการแสดงด้านอื่นๆ ดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามองค์ประกอบการแสดงเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในการแสดงชุดต่างๆอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อนักศึกษากลุ่มทดลองได้ฝึกทักษะการสังเกตและการวิเคราะห์ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน การสังเกตลีลาทำร่ำของผู้แสดงบนเวที หรือจากศิลปินที่มีความชำนาญ นักศึกษาก็จะได้รับประสบการณ์และซึมซับองค์ประกอบการแสดงเหล่านี้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ตามวิธีการสอนนาฏยสรรคของเพดดี ชวาทซ์ (Schwartz, <http://www.umi.com/pqdwebTs=966866>.) คือช่วยให้สามารถเรียนรู้ในการเลือกชุดการแสดง การจัดการต่างๆ อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องใช้เวลาคิดมาก มีความคล่องแคล่ว สามารถปรับเปลี่ยนตามท่วงทำนองดนตรีได้ รู้จักการประสานงานกลุ่ม รวมทั้งมีคุณลักษณะด้านการจัดการแสดง สามารถจัดการสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแสดงอย่าง รวดเร็วโดยไม่ต้องใช้เวลาคิดมาก มีความคล่องแคล่วและจัดการแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุให้นักศึกษากลุ่มทดลองจึงมีคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลสัมฤทธิ์ตามเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 มากกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรคที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถพัฒนานักศึกษาทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย คือ ผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะในการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนปกติ และผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะในการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้เป็นผลมาจากวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติในรูปแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ ฝึกการสังเกต และการประดิษฐ์ทำร่ำโดยมีสิ่งเร้าจากของจริงและสื่อต่างๆ มากกระตุ้นให้นักศึกษาคิดประดิษฐ์ทำร่ำอย่างอิสระ วิธีการเรียนการสอนดังกล่าวสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ในประเทศไทย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2514-2536 ของธีรชัย เนตรนอมศักดิ์ (2538) ที่ศึกษาจากงานวิจัยจำนวน 156 เล่ม ด้วยวิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณลักษณะพบว่าแนวการสอนที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์พบว่า แนวการสอนใหม่ๆ และนวัตกรรมต่างๆที่

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับความคิดหลายทาง มีอิสระในการคิดจะทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าการสอนตามปกติ ด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พบว่าการใช้กิจกรรมที่ให้อิสระในการคิดแก่ผู้เรียน ส่วนใหญ่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าผู้เรียนที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรม และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชา ถาวรศิริ (2540) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยการใช้วีดิทัศน์และกิจกรรมสร้างสรรค์แบบต่อเติมภาพ โดยทดลองกับผู้เรียนก่อนและหลังการทดลองในแต่ละกลุ่ม และเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ภายหลังการทดลองระหว่างกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนที่ชมรายการวีดิทัศน์แบบต่อเติมภาพก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนที่ได้รับการฝึกจากกิจกรรมส่งเสริมแบบต่อเติมภาพหลังการทดลองมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการสอน

1.1.1 วิธีการสอน นาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติควรใช้ทั้งวิธีการเลียนแบบครูและวิธีการสอนตามรูปแบบการสอนนาฏยศาสตร์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ผู้เรียน เพราะจากการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนาฏศิลป์ไทยด้วยแบบวัดนาฏยศาสตร์ พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ระดับปานกลาง แสดงว่าการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา ยังมิได้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ แต่เมื่อนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มาใช้ทดลองสอน ปรากฏว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ การสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ได้ภายในเวลาเพียง 1 ภาคการศึกษา

อย่างไรก็ตามการสอนนาฏศิลป์ไทยด้วยวิธีการเลียนแบบครูและการอธิบายประกอบ การสาธิตยังคงเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมในวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติทุกเนื้อหา เช่น การฝึกปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ระบายมาตรฐาน การแสดงเป็นชุดเป็นตอน โดยเฉพาะการทำหน้าพาทย์ซึ่งมีท่าทำเป็นแบบแผนที่ปรมาจารย์ด้านนาฏศิลป์ไทยได้สร้างสรรค์ไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่าง ลีลาท่าทำที่เป็นแบบฉบับ การอนุรักษ์ท่าทำต้นแบบในบทเรียนและท่าทำที่เป็นแบบแผน เมื่อผู้เรียน มีพื้นฐานเพียงพอและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้วจึงใช้วิธีการสอนนาฏยสรรค์ เพื่อให้ ผู้เรียนนำต้นแบบของท่าทำที่ได้เรียนรู้และสั่งสมเป็นประสบการณ์มาใช้ในการคิดสร้างสรรค์ท่าทำ หรือการแสดงใหม่ๆที่มีคุณภาพต่อไป

1.1.2 การสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การ อภิปราย ฝึกการสังเกตและการวิเคราะห์ การฝึกคิดประดิษฐ์ท่าทำอย่างอิสระ การใช้สิ่งกระตุ้น ในการสร้างจินตภาพและจินตนาการ การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสุขในการ เรียนและการประเมินผลย้อนกลับ เป็นวิธีการสอนที่สามารถพัฒนาผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์ ทางนาฏศิลป์ได้ ดังนั้นจึงควรนำวิธีการสอนดังกล่าวมาใช้สอนทักษะการปฏิบัติ เช่น ในช่วงการนำ เข้าสู่เนื้อหา การทบทวนบทเรียนหลังจากการต่อท่าทำ โดยมอบหมายให้ผู้เรียนทบทวนท่าทำนอก เวลาเรียน หรือหลังจากการทดสอบปฏิบัติตามเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ การฝึกปฏิบัติ การทำงานกลุ่ม การเรียนอย่างมีความสุขและการส่งเสริมด้านความคิด สร้างสรรค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.1.3 รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทาง นาฏศิลป์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถนำมาใช้ในการสอนนาฏศิลป์ไทยระดับอุดมศึกษาได้ตั้งแต่ แรกเข้าศึกษาในชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 4 เนื่องจากเป็นวิธีการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติใน รูปแบบใหม่ ซึ่งจะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ให้นักศึกษา เพราะรูปแบบการเรียน การสอนนาฏยสรรค์มุ่งเน้นการส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ และเป็นการฝึกฝนภายหลังจาก การต่อท่าทำตามเนื้อหาบทเรียน โดยการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการประดิษฐ์ท่าทำในกระบวนการ ต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับบทเรียนภายในเวลาที่กำหนด ดังนั้นรูปแบบการเรียนการสอน นาฏยสรรค์จึงสามารถนำไปใช้สอนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้โดยไม่มีข้อจำกัด เพราะจะ ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจารย์ผู้สอน นาฏศิลป์ไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียนทุกภาคการศึกษา

1.1.4 การสืบสานนาฏศิลป์ไทยให้คงอยู่จำเป็นต้องมีทั้งแนวอนุรักษ์และแนวการ พัฒนา ซึ่งแนวการพัฒนา ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ท่าทำหรือการแสดงในรูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งการ ปลุกฝังคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ท่าทำที่มีคุณค่าทางนาฏศิลป์ไทยกับ ผู้เรียนในสาขานาฏศิลป์ไทย โดยการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและสามารถพัฒนาผู้เรียน

ให้มีคุณลักษณะดังกล่าว การนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียน และเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายควรมีการจัดดำเนินการ ดังนี้

- 1) จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคณาจารย์ด้านการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในวิชาฝึกทักษะการปฏิบัติ
- 2) ส่งเสริมให้คณาจารย์ค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์
- 3) ส่งเสริมให้นักศึกษาทุกชั้นปีจัดผลงานการแสดงทั้งแนวการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ และนำออกเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ

1.2 ด้านการประเมินผล

การประเมินผลการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ เดิมมีการประเมินภาคทฤษฎีเกี่ยวกับวิชาการด้านนาฏศิลป์และประเมินด้านทักษะการปฏิบัติ โดยให้นักศึกษาสอบปฏิบัติเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม แต่จากกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้และมีความคิดสร้างสรรค์ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว การประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมมาใช้ในการทดสอบนักศึกษา ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดนาฏยศาสตร์โดยมีจุดประสงค์เพื่อวัดความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนโดยเฉพาะ และเป็นแบบทดสอบโดยการบันทึกทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์สูง กลาง และต่ำได้ เนื่องจากผู้วิจัยนำไปใช้หาค่าบรรทัดฐานของแบบวัดนาฏยศาสตร์ไว้แล้ว จึงขอเสนอแนวทางการนำแบบวัดนาฏยศาสตร์ไปใช้ ดังนี้

- 1.2.1 ใช้เป็นแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำรำควบคู่กับการให้นักศึกษานำเสนอผลงานการแสดงชุดสร้างสรรค์
- 1.2.2 ใช้ในการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์กับผู้เข้าสอบคัดเลือกในกรณีที่มีผู้เข้าสอบเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสามารถใช้ทดสอบนักศึกษาพร้อมกัน และใช้เวลาเพียง 65 นาที
- 1.2.3 ใช้ในการแบ่งแยกกลุ่มผู้เรียน หรือจัดกลุ่มระดับความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาโดยเทียบกับค่าบรรทัดฐานของแบบวัดนาฏยศาสตร์ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น และสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ไปใช้

เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติมีประสิทธิภาพมากที่สุด ควรมีการพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านผู้สอน เนื่องจากวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ มุ่งเน้นการฝึกทักษะการปฏิบัติทำให้ผู้เรียน จึงมีลักษณะการสอนเป็นทีม ในแต่ละชั้นประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนหลายคน เพื่อให้อัตราส่วนระหว่างผู้เรียนต่อผู้สอนแต่ละคนไม่มากเกินไป ผู้สอนแต่ละคนจะได้ดูแลรับผิดชอบ ให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการจับทำท่าผู้เรียนอย่างทั่วถึง ดังนั้นก่อนจะนำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ไปใช้ จึงต้องประชุมคณะผู้สอนเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจวิธีการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ ที่มีขั้นตอนการสอนมากกว่าการสอนตามวิธีปกติกล่าวคือ ต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งหลังจากการต่อท่ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการคิดประดิษฐ์ท่าอย่างอิสระ อันทำให้เวลาในการทบทวนท่ารำลดน้อยลงเพราะนักศึกษาในระดับปริญญาสามารถที่จะฝึกฝนทักษะหรือทบทวนท่ารำด้วยตนเองได้ แต่การพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อนักศึกษาที่จะสำเร็จไปประกอบอาชีพด้านนาฏศิลป์ เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่มีคุณค่าทางนาฏศิลป์ไทย ส่งผลให้นาฏศิลป์ไทยเกิดการพัฒนา เมื่อคณะผู้สอนเล็งเห็นถึงความสำคัญ และเข้าใจขั้นตอนการสอนนาฏยสรรค์ จะทำให้การดำเนินการสอนเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ทุกประการ มีการร่วมมือในการเรียนการสอนไม่ต้องแบ่งแยกผู้สอนในเนื้อหาเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติและการฝึกคิดประดิษฐ์ท่ารำ ได้ความคิดและข้อเสนอแนะจากประสบการณ์ที่หลากหลายในการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่สำคัญคือทำให้การสอนเป็นเอกภาพ อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อตัวนักศึกษาและการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ไม่เคร่งเครียด ยอมรับในความสามารถของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างแท้จริง

2.2 ด้านผู้เรียน รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเหมาะสมสำหรับชั้นเรียนที่มีนักศึกษาน้อยกว่า 30 คน เนื่องจากใช้ระยะเวลาในการทดลองเพียง 1 ภาคการศึกษา และการพัฒนานักศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์จำเป็นต้องมุ่งเน้นเป็นรายบุคคลเพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางการคิดเฉพาะบุคคล แต่ถ้าภายในระยะเวลาเท่าเดิมแต่นำรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ไปใช้ในรายวิชานาฏศิลป์ภาคปฏิบัติมากกว่า 1 รายวิชา หรือนำมาใช้ทุกภาคการศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่อง อาจนำมาใช้ในชั้นเรียนที่มีจำนวนนักศึกษามากๆได้

นอกจากนี้ในส่วนของเตรียมผู้เรียนก่อนการสอนนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นวิธีการสอนปฏิบัติในรูปแบบใหม่ ที่นักศึกษาต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียน เนื่องจาก

รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มีขั้นตอนการสอนเพิ่มจากขั้นตอนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติโดยปกติ นักศึกษาต้องทำกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ได้แก่ การทำแบบฝึกหัดในลักษณะใบงาน การประดิษฐ์ท่ารำและการนำเสนอผลงานทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การศึกษาค้นคว้า การไปต่อท่ารำด้วยตนเอง การไปสังเกตลีลาท่ารำของศิลปินภายนอกชั้นเรียน เป็นต้น กล่าวคือ นักศึกษาต้องมีภาระงานเพิ่มขึ้น ที่สำคัญคือเน้นให้ผู้เรียนแยกระหว่างการฝึกปฏิบัติและการทดสอบท่ารำตามเนื้อหาหลักสูตรซึ่งต้องรักษาแบบแผนเดิมไว้ กับการฝึกคิดประดิษฐ์ท่ารำจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งอาจนำท่ารำต้นแบบมาเป็นแนวคิดหรือปรับปรุงให้เกิดท่ารำที่สร้างสรรค์ชิ้นใหม่ได้ ดังนั้นก่อนการดำเนินการสอนผู้สอนต้องชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่นักศึกษาจะได้รับจากการเรียนการสอนตามวิธีนาฏยศาสตร์ ซึ่งจะติดตัวนักศึกษาตลอดไป อันจะส่งผลต่อการทำงานอย่างสร้างสรรค์ในอนาคต รวมทั้งชี้แจงแนวทางการปฏิบัติตนของนักศึกษาทุกขั้นตอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจ ยอมรับในรูปแบบการเรียนการสอนใหม่และเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมาย

2.3 ด้านสภาพแวดล้อม ห้องเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์ ควรเป็นห้องที่ติดกระจกอย่างน้อย 1 ด้าน เพราะกิจกรรมการสังเกตลีลาการรำ และการฝึกคิดประดิษฐ์ท่ารำอย่างอิสระ นักศึกษาจำเป็นต้องใช้กระจกเป็นส่วนประกอบสำคัญ เพื่อให้มองเห็นท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้น สามารถคัดเลือกท่ารำใดมีความสวยงาม แปลกใหม่ เหมาะสมกับตัวเองและตรงกับแนวคิดที่กำหนด โดยเฉพาะในการฝึกซ้อมนักศึกษาต้องใช้กระจกทุกคน ดังนั้นกระจกควรมีขนาดใหญ่ แนบติดผนังด้านใดด้านหนึ่งหรือสองด้านตามความเหมาะสม นอกจากนี้ห้องเรียนควรมีสื่อการสอนที่ใช้ประจำติดตั้งอยู่อย่างถาวร ได้แก่ เครื่องบันทึกเทป วีดิทัศน์ หรือเครื่อง CD, VCD, DVD เป็นต้น เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์มุ่งเน้นการใช้สื่อกระตุ้นผ่านประสาทสัมผัสทั้งทางตา และหู เพื่อสร้างอารมณ์ แนวคิดและจินตนาการในการประดิษฐ์ท่ารำ ดังนั้นถ้าต้องมีการเคลื่อนย้ายหรือติดตั้งทุกครั้งที่ต้องใช้สื่อดังกล่าว ทำให้เสียเวลามากและเกิดความไม่ต่อเนื่องของบรรยากาศการเรียนการสอน

2.4 ด้านการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยศาสตร์แบ่งการสอนออกเป็น 6 ขั้นตอน ยกเว้นในชั่วโมงที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์เท่านั้น ไม่มีการต่อท่ารำ ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติจึงสามารถตัดออกได้ อย่างไรก็ตามขั้นตอนการสอนทุกชั้นจะดำเนินต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะกิจกรรมการฝึกคิดประดิษฐ์ท่ารำอย่างอิสระ ซึ่งต้องมีการนำเสนอผลงานที่ประดิษฐ์ขึ้น แล้วสรุปและประเมินผลงานร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ นักศึกษาได้รับรู้ถึงพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ของตนเอง อันจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียน จากการทดลองผู้วิจัย

พบว่า การเรียนการสอนช่วง 5 สัปดาห์สุดท้าย ซึ่งเป็นการสอนเสริมในชั่วโมงว่างเป็นเวลา 50-60 นาที เป็นช่วงเวลาที่ค่อนข้างสั้น ดังนั้นเมื่อให้นักศึกษาฝึกคิดประดิษฐ์ทำร่ำเป็นรายบุคคลแล้ว นักศึกษาไม่สามารถออกมานำเสนอผลงานได้ครบทุกคนเพราะหมดเวลาก่อน ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า นักศึกษาแสดงอาการผิดหวัง เนื่องจากคิดทำร่ำไว้แล้ว แต่ไม่ได้แสดงให้ครูและเพื่อนๆดู ดังนั้น การจัดเวลาในการเรียนการสอนนาฏยวรรคจึงไม่ควรต่ำกว่า 2 คาบเวลาเรียน

2.5 ด้านการประเมินผล การประเมินผลความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์และทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทยโดยการสอบภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยพบว่าประสิทธิผลจากการปฏิบัติทำร่ำที่สร้างสรรค์ขึ้นตามข้อสอบของนักศึกษากลุ่มทดลองต่ำกว่าผลงานสร้างสรรค์ที่นักศึกษาเคยนำเสนอในกิจกรรมระหว่างการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตและประเมินคุณภาพผลงานของนักศึกษาไว้ นอกจากนี้การประเมินทักษะการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ผู้ประเมินประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 5 คน เป็นอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญที่สอนรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักการทางนาฏยวรรคจากภายนอก 2 คน คณะกรรมการให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับผู้วิจัย คือ

2.5.1 การกำหนดเวลาให้นักศึกษาคิดประดิษฐ์ทำร่ำ ควรคำนึงถึงประสบการณ์ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการเรียนตามวิธีการเรียนการสอนนาฏยวรรคของผู้เรียน ซึ่งนักศึกษากลุ่มทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนครั้งนี้ เพิ่งได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยวรรคเป็นครั้งแรก ในระยะเวลาเพียง 1 ภาคการศึกษา และเป็นการสอนแทรกอยู่ในรายวิชาภาคปฏิบัติ กล่าวได้ว่าเป็นขั้นเริ่มต้นของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การทดสอบความคิดสร้างสรรค์เป็นรายบุคคลจึงควรให้เวลาในการคิดประดิษฐ์ทำร่ำไม่ต่ำกว่า 5 นาทีต่อ 1 โจทย์ เพราะจะทำให้นักศึกษาเกิดการตระหนักรู้ และสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนมาใช้มากขึ้น รวมทั้งการออกแบบทำร่ำจะประณีตขึ้น

2.5.2 เพลงที่นำมาใช้เป็นสิ่งเร้าในการทดสอบความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการจินตภาพและการจินตนาการควรเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ มีทำนองแปลก มีความน่าตื่นเต้น เร้าใจ หรือสร้างความรู้สึกทางอารมณ์ จะทำให้นักศึกษาสรางจินตนาการและคิดสร้างสรรค์นอกรอบโดยสิ้นเชิงได้ ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ถึงแม้เพลงที่นำมาใช้เป็นสิ่งเร้าในการทดสอบจะเป็นเพลงที่นักศึกษาไม่เคยเรียนมาก่อน แต่นักศึกษาอาจเคยได้ยิน ได้เห็นจากการแสดงหรือการบรรเลงในที่อื่นๆ การสร้างจินตภาพและจินตนาการของนักศึกษาจึงยังมีภาพของทำร่ำในรูปแบบเก่าๆ วนเวียนอยู่ในความคิด กอปรกับให้เวลาในการคิดเพียง 2 นาที จึงทำให้ผลงานที่แสดงออกมาแต่ยังไม่ออกนอกรอบโดยสิ้นเชิง ถึงแม้นักศึกษาจะมีแนวคิดในการประดิษฐ์ทำร่ำที่แปลกแตกต่างจากทำร่ำเดิมในระดับดีก็ตาม ซึ่งคณะกรรมการเสนอแนะข้อคิดเห็นที่สอดคล้องกับผู้วิจัยคือการสร้างสรรค์ทำร่ำโดยกระบวนการจินตภาพและจินตนาการนี้

สามารถนำเสียงของเครื่องดนตรีสากลมาใช้หรือผสมผสานกับเครื่องดนตรีไทยได้ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างแนวคิดและประดิษฐ์ทำรำที่นอกกรอบทำรำเดิมๆ ได้ดียิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาพัฒนาการของนักศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ในรายวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 1 จนสำเร็จการศึกษา

3.2 ควรมีการศึกษาค้นคว้าใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ในรายวิชานาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติเนื้อหาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา เช่น รำเดี่ยว การแสดงเป็นชุด เป็นต้น การรำตีบท เป็นต้น เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยในสถาบันอุดมศึกษา

3.3 ควรมีการศึกษาค้นคว้าใช้รูปแบบการเรียนการสอนนาฏยสรรค์ในรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการประดิษฐ์ทำรำโดยตรง